

SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA V NITRE
FAKULTA EKONOMIKY A MANAŽMENTU

BAKALÁRSKA PRÁCA

2008

Helena Špyková

**SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA
V NITRE**

Rektor: prof. Ing. Mikuláš Látečka, PhD.

FAKULTA EKONOMIKY A MANAŽMENTU

Dekan: Dr. h. c. prof. Ing. Peter Bielik, PhD.

**Analýza zdrojov financovania vo vybranom
podnikateľskom subjekte
Bakalárska práca**

Katedra informačných systémov

Vedúci katedry: doc. Ing. Milan Kučera, CSc.

Vedúci práce: Ing. Košovská Iveta, PhD.

Helena Špyková

Nitra 2008

ABSTRAKT

The way of obtaining financial resources is one of critical problems concerned to the existence of a company. To obtain a capital for current, but also for future financing of requirements of a company, to invest it effectively, is always connects with a decision and a strict managed financial control.

In the work I appraised financial situation in the selected service - providing enterprise.

I tried to describe all of the financing possibilities from the theoretical point of view.

Working out of the theoretical parts was based on studying of the professional literature. In own work I am aimed at the theoretical evaluations of financial possibilities of enterprise subject, at the characteristic of financial needs of enterprise from the different standpoints as well as at the evaluation of financial possibilities in agriculture.

For my work I have chosen the agricultural firm Agrosev, s.r.o in Detva. The main object of its activity is the agricultural primary producton including the sale of raw agricultural products. For the basic charakteristic of the effectiveness of financial managment I used the chosen ratio coefficients of financial analysis. It concerns the coefficients of activity, liquidity and indebtedness. From the possibilities of external finance, the firm uses subsidy, also the short-term credits whereupon the most situable credit is in the form of storing pawn cerificates. Leasing is a form of providing of investing property was not proved competent. I value the firm Agrosev, s.r.o. as a sound company, able to reach profit under the favourable conditions on the market and under the favourable climatic conditions.

KEY WORDS

internal financing - interné zdroje financovania

accoun - zisk

external financing - externé zdroje financovania

credit - úver

financial position - finančná situácia

liquidity - likvidita

activity - aktivita

debt - zadlženosť

profitabilit - rentabilita

ČESTNÉ VYHLÁSENIE

Čestne vyhlasujem, že som bakalársku prácu vypracovala samostatne, a že som uviedla všetku použitú literatúru súvisiacu so zameraním bakalárskej práce.

Nitra

.....

Touto cestou vyslovujem poďakovanie pani Ing. Ivete Košovskej, PhD. za pomoc, odborné vedenie, cenné rady a pripomienky pri vypracovaní mojej bakalárskej práce.

Moje poďakovanie patrí aj pani Anne Výboštokovej, finančnej účtovníčke podniku Agrorev, s.r.o. za poskytnutú pomoc a spoluprácu pri získavaní podkladov pre túto prácu.

Nitra

.....

ZOZNAM POUŽITÝCH SKRATIEK

CP – Cenné papiere

DFM – Dlhodobý finančný majetok

DHM – Dlhodobý hmotný majetok

DNM – Dlhodobý nehmotný majetok

EAGGF – European Agricultural Guidance And Guarantee Fund

EBRD – World Bank Business Environment and Enterprise Performance Survey

EK – Európska komisia

ERDF – European Regional Development Fond

ESF – European Social Fond

EÚ – Európska únia

HD – Hovädzí dobytok

MSP – Malé a stredné podniky

PPA – Pôdohospodárska platobná agentúra

RV – Rastlina výroba

SAPARD – Special Accesion Programme for Agriculture and Rural Devolopment

SOP – Sektorový operačný program

ŠF – Štrukturálny fond

ŠR – Štátny rozpočet

UJ – Účtovná jednotka

VTJ – Vysokoteľne jalovice

ZRF – Zákonný rezervný fond

ŽV – Živočíšna výroba

ZOZNAM OBRÁZKOV A TABULIEK

ZOZNAM OBRÁZKOV

Obrázok 1 *Finančné toky v podniku*

Obrázok 2 *Zdroje financovania investícií v SR – porovnanie v čase*

Obrázok 3 *Zdroje financovanie investícií – porovnanie SR a vybraných krajín EÚ*

Obrázok 4 *Zdroje financovanie potrieb podniku*

Obrázok 5 *Členenie bankových úverov*

Obrázok 6 *Porovnanie vlastných nákladov za jednotlivé plodiny*

ZOZNAM TABULIEK

Tabuľka 1 *Stav čerpania ŠF v programe Poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka*

Tabuľka 2 *Zberové plochy a hektárové úrody vybraných plodín*

Tabuľka 3 *Stavy v živočíšnej výrobe*

Tabuľka 4 *Štruktúra a počet zamestnancov*

Tabuľka 5 *Vývoj a štruktúra aktív v tis. Sk*

Tabuľka 6 *Vývoj a štruktúra pasív v tis. Sk*

Tabuľka 7 *Financovanie stálych aktív v tis. Sk*

Tabuľka 8 *Financovanie obežných aktív v tis. Sk*

Tabuľka 9 *Ukazovatele likvidity*

Tabuľka 10 *Ukazovatele rentability*

Tabuľka 11 *Ukazovatele aktivity*

Tabuľka 12 *Ukazovatele zadĺženosti*

OBSAH

ÚVOD.....	9
1 PREHĽAD O SÚČASNOM STAVE RIEŠENEJ PROBLEMATIKY	11
2 CIEĽ PRÁCE	18
3 METODIKA PRÁCE A MATERIÁL	19
4 VLASTNÁ PRÁCA	20
4. 1 TEORETICKÉ VÝCHODISKA FINANCOVANIA PODNIKU	20
4. 1. 1 Interné zdroje financovania	22
4. 1. 1. 1 Financovanie zo zisku	22
4. 1. 1. 2 Financovanie z odpisov	23
4. 1. 1. 3 Financovanie z rezerv	23
4. 1. 1. 4 Ostatné formy financovania	23
4. 2. 1 Externé zdroje financovania	24
4. 2. 1. 1 Financovanie z krátkodobých úverov	24
4. 2. 1. 1. 1 Obchodný úver	24
4. 2. 1. 1. 2 Bankový úver	25
4. 2. 1. 1. 3 Stále a nestále pasíva	25
4. 2. 1. 1. 4 Ostatné formy	26
4. 2. 1. 2 Financovanie zo strednodobých a dlhodobých úverov	26
4. 2. 1. 2. 1 Dodávateľské úvery	26
4. 2. 1. 2. 2 Finančné úvery	26
4. 2. 1. 2. 3 Osobitné formy úverov	27
4. 1. 3 Úverovanie poľnohospodárskych podnikov	27
4. 1. 4 Zdroje zo štrukturálnych fondov EU	28
4. 2 CHARAKTERISTIKA PODNIKATEĽSKÉHO SUBJEKTU	30
4. 2. 1 Rastlinná výroba	30
4. 2. 2 Živočíšna výroba	32
4. 2. 3 Predpokladaný budúci vývoj činnosti na rok 2008	32
4. 2. 4 Organizačná štruktúra	33
4. 2. 5 Štruktúra zamestnancov	33
4. 3 POSÚDENIE FINANČNEJ SITUÁCIE PODNIKU	34
4. 3. 1 Analýza majetkovej a kapitálovej štruktúry	34
4. 3. 2 Vybrané ukazovatele	36
4. 3. 2. 1 Ukazovatele likvidity	36
4. 3. 2. 2 Ukazovatele rentability	37
4. 3. 2. 3 Ukazovatele aktivity	37
4. 3. 2. 4 Ukazovatele zadĺženosti	38
4. 3. 3 Spôsoby financovania vybraného podnikateľského subjektu	39
4. 3. 3. 1 Vlastné zdroje	39
4. 3. 3. 2 Cudzie zdroje	40
4. 3. 4 Návrhy a doporučená pre vybraný podnikateľský subjekt	42
5 ZÁVER	44
6 POUŽITÁ LITERATÚRA	46
7 PRÍLOHY	48

ÚVOD

Meniaci sa hospodársky mechanizmus a postupujúca ekonomická reforma núti vedúcich pracovníkov k tomu, aby zhodnotili účinnosť podnikových štruktúr a doterajších metód riadiacej práce, aby odhalili pretrvávajúce rezervy, efektívnejšie využili podnikové zdroje.

Stabilné, konkurencieschopné postavenie podniku v trhovom priestore závisí predovšetkým od stability (dostatku), vhodnej štruktúry, racionálnej alokácie a primeraného využitia finančných zdrojov, ktoré má k dispozícii. Ekonomicky silné a prosperujúce podniky sú základom trvalo udržateľného dynamického rozvoja celej spoločnosti.

Úroveň hospodárenia podniku, jeho úspešnosť a prosperitu charakterizuje finančná situácia podniku, ktorá je jedným z dôležitých cieľov podniku. Finančná situácia je výsledkom, ktorý podnik dosiahol v jednotlivých oblastiach svojej činnosti, do finančnej situácie sa premieta kvalita jeho výroby, úroveň komerčnej činnosti a poznanie trhu, inovačná aktivita.

Finančná situácia premietnutá do finančných ukazovateľov je jednou z najdôležitejších informácií o podniku a jeho postavení na trhu. Jedným z ukazovateľov finančného zdravia podniku je likvidita, ktorá vypovedá o schopnosti podniku splácať svoje záväzky v stanovenom čase, pri zabezpečení rentability. Podnik s povestou spoľahlivého platiteľa ľahko získa výhodné platobné podmienky u dodávateľov, získa za lepších podmienok bankový úver a pod. Dobrou finančnou situáciou a platobnou disciplínou si podnik buduje svoj podnikový imidž a zároveň finančný goodwill, ale v prípade zlej situácie badwill.

Posúdenie finančnej situácie a úrovne finančného hospodárenia podniku umožňuje odhaliť silné a slabé miesta a zabezpečiť dlhodobý a stabilný rozvoj podniku.

Dôležitým aspektom fungovania každého podniku je jeho samotné financovanie. Pod financovaním podniku sa rozumie činnosť zameraná na optimálne spravovanie a používanie vlastných a cudzích finančných zdrojov, analyzovanie stavu a vývoja finančnej situácie, finančných potrieb a možnosti podniku a finančných ukazovateľov ako podkladov pre riadiacu činnosť.

Je to proces získavania kapitálu, s ktorým podnik hospodári a s pomocou ktorého vykonáva svoju podnikateľskú činnosť, pričom veľkosť a štruktúra kapitálu je daná finančnými zdrojmi, z ktorých sa kapitál sústreďuje.

Finančný manažment, ktorý riadi finančné procesy má ako hlavnú úlohu získavať kapitál pre bežné i budúce financovanie potrieb, rozhodovať o jeho použití, o rozdelení výsledku hospodárenia, analyzovať, kontrolovať a hodnotiť výsledky hospodárenia, a tým prehodnocovať finančnú situáciu podniku.

Z prieskumov vyplýva, že v priemere menej než 2/3 t.j. 60% malých a stredných podnikov v nových členských krajinách má uspokojivé financovanie na realizáciu svojich projektov. Na Slovensku, okolo 45% opýtaných súhlasí s tvrdením, že súčasná finančná situácia ich podniku je uspokojivá, resp. postačujúca na realizáciu ich projektov.

Možnosti získavania finančných zdrojov sa rozšírili po vstupe SR do EÚ. Slovenska republika získala možnosť čerpať nenávratné finančné prostriedky z EÚ. Hlavnú formu finančnej pomoci po vstupe Slovenskej republiky do EÚ predstavujú štrukturálne fondy a Kohézny fond.

1 PREHLAD O SÚČASNOM STAVE RIEŠENEJ PROBLEMATIKY

Podnik je živým organizmom a tvorí ho komplex navzájom prepojených procesov (zásobovanie, výroba, predaj, riadenie a pod.). Jeho životaschopnosť zabezpečujú predovšetkým peniaze. Bez finančných prostriedkov a ich efektívneho riadenia nemôže totiž podnik z dlhodobého hľadiska fungovať tvrdia **ŠURANOVÁ, Z. - SAXUNOVÁ, D. - KRIŠTOFÍK, P. (2004)**. Právě v efektívnom riadení financií spočíva základ úspechu podniku. Finančné riadenie je teda umením riadiť podnikové financie v danom podnikateľskom prostredí.

Jestvujú mnohé rozdielne formulované definície podnikových financií, obsahové sú však veľmi blízke. **KOŠČO, T - SZOVICS, P. – TÓTH, M. (2004)** definujú podnikové financie ako sústavou peňažných vzťahov, do ktorých podnik vstupuje pri získavaní finančných zdrojov, pri ich alokovaní a viazaní v jednotlivých zložkách majetku, pri produktívnom využívaní majetku a pri rozdeľovaní dosiahnutých výsledkov.

Podnikové financie zahŕňajú finančné toky, ktoré má podnik k prvkom svojho okolia, ale aj vo vnútri podniku, zahŕňajú financovanie a investovanie podniku, tak ako to dokumentuje schéma (Obrázok 1). Financovanie podniku poníma **ĎURIŠOVÁ, M - JACKOVÁ, A. (2007)** ako proces získavania finančných zdrojov, všeobecné kapitálu vo všetkých jeho formách a ich použitie na obstaranie výrobných faktorov a úhradu výdavkov na činnosť podniku. Na realizáciu podnikových procesov je nevyhnutne v podniku obstarat' výrobné faktory. Na ich obstaranie podnik musí zabezpečiť zdroje financovania.

Financovanie a finančné riadenie podniku vystupuje ako integrujúca zložka, v ktorej sa komplexne prejavujú všetky stránky aktivity podniku. Od personálneho zabezpečenia, cez výrobu, až po odbyt a realizáciu výrobkov na trhu. **KOLENKA, I. – HAJDÚCHOVA, I. (2000)** tvrdia, že nezanedbateľný vplyv na spôsob financovania má menová a hospodárska politika vlády.

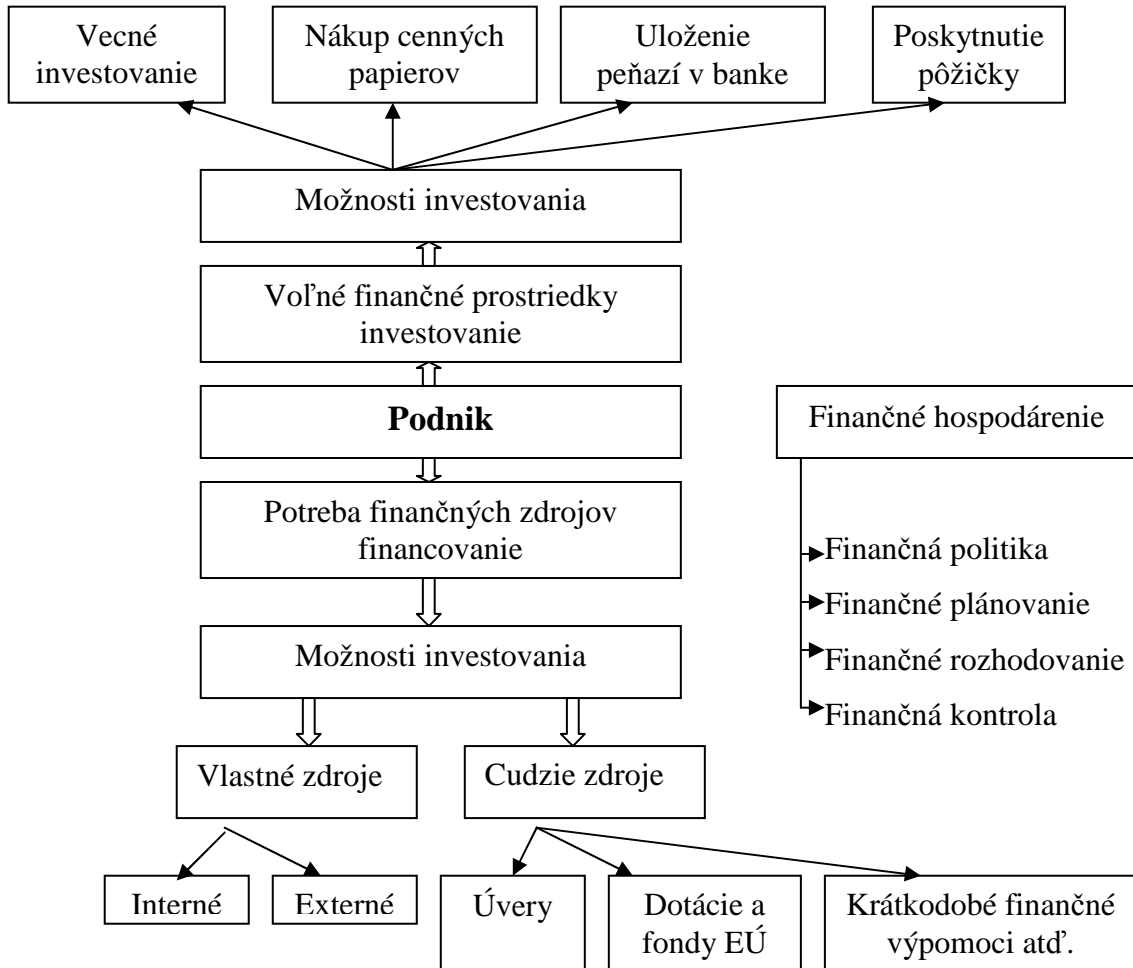
Problematika financovania firmy je predmetom finančného manažmentu a v súvislosti s prípravou finančnej politiky je potrebné analyzovať vývoj dostupnosti finančných zdrojov a ich cenu, vývoj úrokových mier, dotačnú politiku vlády, vývoj kurzu domácej meny a zahraničných mien, politiku vlády v zahraničnom obchode, inflačné trendy a pod.

Financovanie podniku **KOŠČO, T - SZOVICS, P. – TÓTH, M. (2004)** označujú ako proces získavania kapitálu, s ktorým podnik hospodári, s pomocou ktorého vykonáva svoju podnikateľskú činnosť. Veľkosť a štruktúra tohto kapitálu je daná finančnými potrebami podniku a finančnými zdrojmi, z ktorých sa kapitál sústreďuje.

Pri financovaní podniku treba riešiť dve základne otázky:

1. Koľko kapitálu podnik potrebuje
2. Odkiaľ podnik potrebný kapitál získa

Obrázok 1 *Finančné toky v podniku*

Zdroj: Ďurišová, M – Jacková. A.: Podnikové financie, Žilinská univerzita, 2007.

Ďalšie ponímanie financovania podniku ako procesu získavania kapitálu, ktorý podnik využíva na svoju podnikateľku činnosť charakteristickú nielen vecnou stránkou, t. j. výrobou, jej realizáciou a poskytovaním služieb, ale aj ich speňažovaním, čiže pohybom peňazí a kapitálu uvádzajú **CHRASTINOVÁ, Z – GUBOVÁ, M (2001)**. Veľkosť a štruktúra kapitálu je pritom závislá od finančných potrieb podniku a finančných zdrojov, z ktorých sa kapitál získava.

Každá aktivita podniku musí byť vybavená zodpovedajúcim majetkom, ktorý podnik využíva na svoju činnosť (budovy, stavby, materiál, peniaze atd.) Aby podnik získal potrebný majetok a mohol ho využívať vo svoj prospech, píše **ĎURIŠOVÁ, M - JACKOVÁ, A. (2007)** potrebuje finančné zdroje (buď vlastne alebo cudzie), t. j. kapitál.

Zatiaľ čo majetok vyjadruje „čo podnik vlastní“, kapitál informuje o tom, odkiaľ podnik získal finančné prostriedky.

Kapitál podniku sa vo financiách a účtovníctve chápe **KOŠČO, T - SZOVICS, P. – TÓTH, M. (2004)** ako súhrn finančných zdrojov, ktoré sa vynaložili na získavanie podnikového majetku (tento majetok finančne kryjú). Zastúpenie jednotlivých finančných zdrojov označujeme pojmom finančná štruktúra podniku. Užším pojmom je kapitálová štruktúra, ktorá charakterizuje podiely finančných zdrojov, ktoré sú podniku k dispozícii trvale alebo dlhodobé (tzv. konsolidovaných finančných zdrojov).

Ekonomicky potentný podnik dokáže veľkú masu, či veľký objem týchto zdrojov tvoriť tak povediac vo vlastnej réžii vysvetľuje **BELICA, M (2002)**, a to zásluhou sofistikovaných transferov aktívnych zložiek majetku a efektívnym spôsobom pridania novej hodnoty v rámci zhodnocovacích procesov ako celku. Je zrejme, že týmto spôsobom sa v podniku generujú zdroje vysokej kvality a veľmi pružného použitia, ktoré predstavujú veľkú časť celku označenú pojmom vlastne zdroje.

Zložitosť reprodukčného cyklu, potreba rozširovať výrobu v rozsahu definovanom efektívnym dopytom trhu však znamená, že aj podnik, ktorý tvorí rozšírenú masu zdrojov je často odkázaný na dodatočne dočerpanie zdrojov z externého ekonomického prostredia. Týmto zdrojom, vzhľadom na ich pôvod, hovoríme že sú to zdroje cudzie.

Finančné zdroje (nazývané aj podnikový kapitál alebo pasíva podniku) sú sumou finančných prostriedkov, ktoré podnik potrebuje na krytie svojich majetkových potrieb. Pri riešení tohto problému sa zaoberáme otázkou „odkiaľ (z akých zdrojov) získame finančné prostriedky?“ V zásade sa môžeme rozhodnúť pre vlastne alebo cudzie zdroje. Pri otázke štruktúry zdrojov ide o rozhodnutie, do akej miery využiť jednotlivé druhy finančných zdrojov, t.j. do akej miery využiť cudzí kapitál a zadlžiť sa resp. aký objem vlastných zdrojov využiť tak, aby celkove zloženie kapitálu bolo optimálne.

Obstarávanie kapitálu prebieha z rôznych zdrojov. Podľa pôvodu týchto zdrojov možno jednotlivé formy financovania rozdeliť do viacerých skupín podľa **KRIŠTOFÍKA, P (2000)**:

1. Vlastné a cudzie financovanie

- vlastné financovanie je financovaním zvyšujúcim vlastné imanie podniku,
- cudzie financovanie je financovaním zvyšujúcim cudzie zdroje podniku,
- financovanie z preskupenia zdrojov je financovaním, pri ktorom sa menia cudzie zdroje na vlastné a naopak.

2. Interné a externé financovanie

- o interne financovanie je financovaním, pri ktorom sa zdroje tvoria vo vnútri podniku (jeho vlastnou činnosťou),
- o externé financovanie je financovanie, pri ktorom zdroje pochádzajú od osôb mimo podniku (banky, štát, vlastníci podniku atď.).

Rozdelenie finančných zdrojov podniku, ktoré uvádza **KOŠČO, T - SZOVICS, P. – TÓTH, M. (2004)** je nasledovne:

Finančné zdroje Členenie podľa	Zisk	Odpisy	Vklady vlastníkov	Finančná pomoc	Dlhodobé a strednodobé úvery a záväzky	Krátkodobé úvery a záväzky
Času	Trvalé				dlhodobé	krátkodobé
Zdroja	interné		Externé			
Vlastníka	Vlastné			cudzíe		

Zdroj: Koščo, T. – Szovics, P. – Tóth, M.: Podnikové financie, SPU, 2006.

Podiel vlastných a cudzích zdrojov ovplyvňujú finančnú stabilitu podniku, konštatuje **ZALAI, K (2006)**. Vysoký podiel vlastných zdrojov robí podnik stabilným a nezávislým, pri nízkom podiele vlastných zdrojov je podnik labilný, výkyvy na trhu a zneistenie veriteľov môže mať vážne dôsledky. V rovnovážnom trhovom prostredí je vo všeobecnosti vlastný kapitál „drahší“ ako cudzí kapitál.

VLACHYNSKÝ, K (2002) tvrdí, že v rámci financovania podniku z vnútorných zdrojov má najväčší význam, predovšetkým z kvalitatívneho hľadiska, financovanie zo zisku, prípadne samofinancovanie. Pri riadení podniku sa zisk využíva nielen ako zdroj financovania ale aj ako jeden z najdôležitejších syntetických ukazovateľov úspešnosti.

BELICA, M. (2002) považuje zisk ako mimoriadne významný faktor prinajmenšom z týchto dôvodov:

- o zisk predstavuje široko použiteľný, účelovo neobmedzený zdroj financovania potrieb podniku,
- o zisk stimuluje a akceleruje kvalitatívne i kvantitatívne (objem výroby) prvky v reprodukčnom procese,
- o zisk aj z hľadiska prezentácie podniku navonok vystupuje ako dôležitý signál úspešnosti firmy,

- o rozkladom zisku na nižšie úrovňové položky poskytuje paletu užitočných informácií, čo umožňuje manažérom podniku uskutočňovať kvalifikované a účinné opatrenia vo finančnom riadení a plánovaní.

Odpismi sa postupne prenáša hodnota dlhodobého majetku do nákladov uvádza, znižuje sa jednak hodnota tohto majetku, jednak sa zabezpečujú zdroje na financovanie reprodukcie dlhodobého majetku v podniku. Odpismi sa sústreďujú peňažný fond, ktorý bude za predpokladu stabilných cien postačujúci na nákup dlhodobého majetku rovnakých parametrov poznamenáva **T. KOŠČO - P. SZOVICS, M. – TÓTH, M (2004)**. Ak podnik v priebehu doby životnosti použije odpisy na iné účely prípadne ak sa zvyšujú ceny hmotného a nehmotného dlhodobého majetku musí v zodpovedajúcom rozsahu zapojiť iné zdroje financovania.

ŠLOSÁR, R. – ŠLOSÁROVÁ, A, - MAJTÁN, Š (1996) chápu odpisy z finančného hľadiska za interný zdroj financovania, ktorý spolu so ziskom tvoria tzv. netto cash-flow.

Okrem uvedených vlastných zdrojov samofinancovania (zisk, odpisy) podniky využívajú aj ďalšie zdroje, a to z:

- o predaja majetku,
- o racionalizačných opatrení,
- o prijatých poisťovacích náhrad,
- o zdroje z realizácie technického pokroku.

Podniky na krytie svojich potrieb musia mať jednak trvalo viazaný vlastný kapitál, jednak dočasne viazaný cudzí kapitál konštatuje **MAJCHER, M (1998)**, a to vo forme peňažného kapitálu. Na krytie prevažnej časti dočasných potrieb podniku využívajú predovšetkým bankový alebo obchodný úver, na krytie podstatnej časti trvalých potrieb využívajú vlastný kapitál vo forme kmeňového kapitálu a pri jeho nedostatku najmä bankový alebo obchodný úver.

KRIŠTOFÍK, P. (2000) uvádza, že pojem úver sa neraz neoprávnene zužuje na úvery poskytované bankami. Úver zahŕňa rozsiahlu škálu metód financovania od emisie obligácií (ktorá je úverom od verejnosti) cez dodávateľské záväzky (ktoré sú úverom od obchodných partnerov formou zmenkových, šekových, fakturačných či akreditívnych inštrumentov) až po financovanie leasingom.

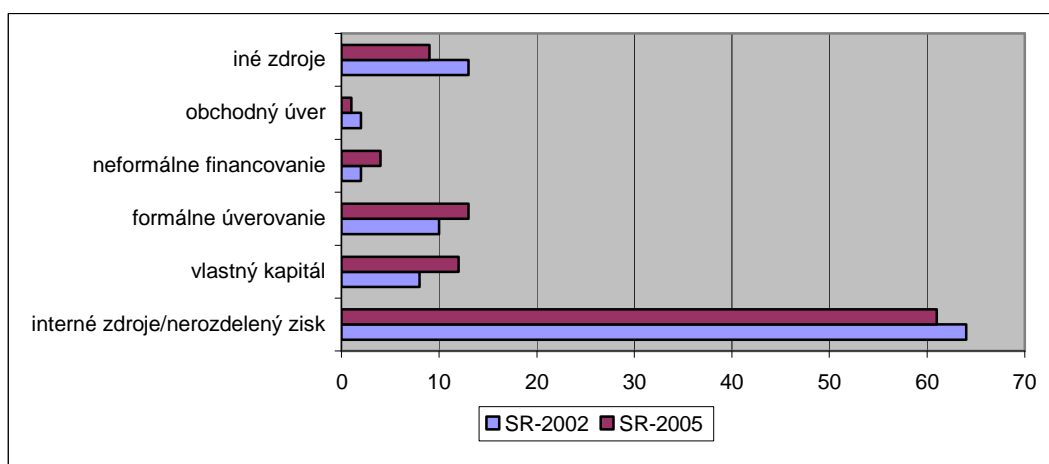
Financovanie prostredníctvom úverov sa stáva pre poľnohospodárske podniky, aj napriek cene úveru, nevyhnutnosťou, tvrdí **SERENČEŠ, P. (2003)**. Poľnohospodárske podniky môžu využiť najmä bežný bankový úver, alebo obchodný (dodávateľský) úver. Ide

o finančné prostriedky návratného charakteru, poskytnuté obchodnými bankami za určitých obchodných podmienok.

Poskytnutie úveru s využitím napríklad bonifikácie úrokov pre poľnohospodárskych prvovýrobcov, robí úvery lacnejšími. Pri realizácii podpôr sa doporučuje využívať komerčné banky, s cieľom znížiť administratívu a navrhnúť jednoduché pravidlá, ktoré by zamedzili možnosti korupcie pri poskytovaní týchto podpôr konštatuje **ŠEBO, A (2000)**. Podobne vládou zaručené úvery pri financovaní poľnohospodárstva sú bežné v poľnohospodárstve krajín s trhovou ekonomikou.

Na základe teoretických poznatkov i na základe výsledkov prieskumu realizovaného Svetovou bankou pod názvom BEEPS, t. j. EBRD, pokrývajúceho malé, stredne a veľké podniky vybraných krajín EU, dospievame, píše **VARGOVÁ, V. (2007)** k nasledovným výsledkom využitia jednotlivých foriem financovania podnikov Slovenska v porovnaní s vybranými krajinami.

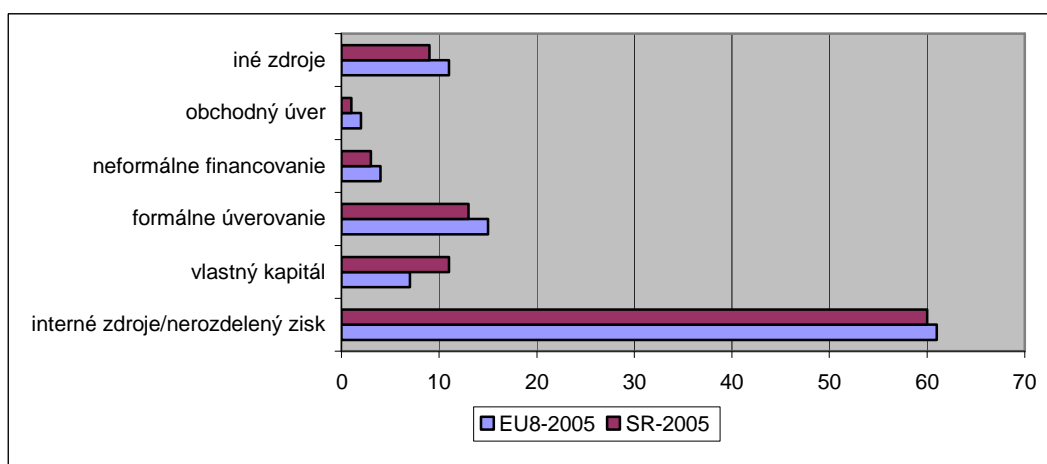
Obrázok 2 *Zdroje financovania investícií v SR – porovnanie v čase*

Zdroj: Vargová Viktória: Vybrané otázky financovania malých a stredných podnikov v nových členských krajinách EÚ: UMB, Acta Aerrarii Publici, ročník 4 - číslo 1 - 2007

Interné zdroje/nerozdelený zisk je hlavným zdrojom financovania podnikov všetkých veľkostí, obzvlášť malých a stredných podnikov. Najvýraznejší nárast v externom financovaní bol zaznamenaný vo formálnom vypožičaní – prezentované bankových úverom. Pod zlepšujúcu sa pozíciu vlastného kapitálu sa podpísal výrazný finančný rozvoj. Obchodný úver a neformálne externé zdroje sú pri financovaní investícií zastúpené v najmenej miere. Obr. 3 ukazuje podobnú štruktúru financovania podnikov v krajinách EÚ8.

Obrázok 3 Zdroje financovanie investícií – porovnanie SR a vybraných krajín EÚ

Zdroj: Vargová Viktória: Vybrané otázky financovania malých a stredných podnikov v nových členských krajinách EÚ: UMB, Acta Aerrarii Publici, ročník 4 - číslo 1 - 2007

Závery týchto štúdií naznačujú, že v krajinách so slabým právnym a finančným systémom podniky získavajú menej externých zdrojov financovania a to ma za výsledok pomalší rast.

Subjektívna ekonomická činnosť podniku, ktorá sa zaoberá získavaním potrebného kapitálu z rôznych finančných zdrojov – financovanie, alokáciou kapitálu do rôznych foriem majetku – investovanie a rozdeľovanie zisku – dividendová politika, s cieľom maximalizácie trhovej hodnoty podniku, takto definuje **STAŠOVÁ, J. (2006)** finančné riadenie.

VALACH, J. (2006) uvádza, že integrujúca a dominantná úloha finančného riadenia podniku sa prejavuje v hodnotení celkovej činnosti podniku z hľadiska jej finančnej a platobnej situácie finančnými kritériami efektívnosti.

Stabilné, konkurencieschopné postavenie podniku v trhovom priestore závisí predovšetkým od stability – teda dostatku, vhodnej štruktúry, racionálnej alokácie a primeraného využitia finančných zdrojov, ktoré má k dispozícii. Jedným z dôležitých podnikových cieľov teda je mať dobrú finančnú situáciu. Pri jej zabezpečení zohráva významnú úlohu finančná analýza. Úlohou je identifikovať príčiny, ktoré determinovali finančnú situáciu a aktívne prispievať k jej zlepšeniu, stabilizáciu a pod. konštatuje **ZALAI, K (2006)**.

Analýze môžu byť podrobené finančné ukazovatele charakterizujúce minulosť – finančná analýza „ex post“, respektíve jeho predpokladaný vývoj v budúcnosti – finančná analýza „ex ante“. Základom finančnej analýzy podľa **GURČÍKA, E (2001)** je hodnotenie majetkovej a kapitálovej štruktúry, pomerových ukazovateľov, ako aj peňažných tokov.

2 CIEĽ PRÁCE

Všetky dôležité finančné činnosti podniku a jeho hospodársku úspešnosť významne ovplyvňuje financovanie podniku, v prítomnosti i smerom do budúcnosti. Štruktúra a cena zdrojov financovania determinuje všetky dôležité finančné činnosti podniku – zabezpečenie prevádzky podniku, zabezpečenie modernizácie, rekonštrukcie, získavanie dodatočného kapitálu a pod. Hlavnou úlohou finančného manažmentu je získať kapitál, rozhodovať o jeho použití, analyzovať, kontrolovať a hodnotiť výsledky hospodárenia.

Cieľom mojej bakalárskej práce je zhodnotiť problémy a možnosti financovania vybraného podnikateľského subjektu a pokúsiť sa navrhnúť nové možnosti financovania jeho potrieb. Pri vypracovaní bakalárskej práce som hlavný cieľ rozdelila na čiastkové ciele pre detailnejšie vypracovanie analýzy. Prvým čiastkovým cieľom je oboznámenie s možnosťami financovania z externých a interných zdrojov z teoretického hľadiska. Druhým čiastkovým cieľom je zhodnotenie finančnej situácie podniku v období rokov 2005 – 2007 pomocou ukazovateľov finančnej analýzy. Ďalším čiastkovým cieľom je zhodnotenie možnosti financovania konkrétneho podnikateľského subjektu a v závere som sa pokúsila vypracovať návrhy a doporučená pre analyzovaný podnikateľsky subjekt.

Vybraný podnikateľsky subjekt mi poskytol niektoré údaje pre vypracovanie mojej bakalárskej práce len v obmedzenej forme.

3 METODIKA PRÁCE A MATERIÁL

Podkladové údaje pre spracovanie danej problematiky som získala z dostupnej literatúry, periodík zaoberajúcich sa problematikou financií a z interných zdrojov finančnej analýzy (Súvaha – Príloha 1, Výkaz ziskov a strát – Príloha 2), tiež prispeli individuálne konzultácie s pracovníkmi podniku. Metodický postup spracovania bakalárskej práce vychádza zo stanoveného cieľa.

V úvodnej kapitole som sa sústredila na meniaci sa hospodársky mechanizmus a postupujúcu ekonomickú reformu, ktorá núti k efektívnejšiemu využívaniu podnikových zdrojov a na finančnú situáciu, ktorá vypovedá o úrovni hospodárenia podniku.

Ďalšia časť bakalárskej práce poskytuje prehľad stanovísk a názorov vybraných autorov zaoberajúcich sa problematikou financovania, majetkovej a kapitálovej štruktúry a charakteristiku finančných potrieb a zdrojov podniku, ich členenie z rôznych hľadísk.

Po preštudovaní literatúry a podkladových údajov som sa zamerala na vlastné riešenie problému financovania podniku, ktorú tvorí všeobecná charakteristika poľnohospodárskeho podniku Agrosev, s.r.o., so sídlom v Detve, predstavenie jeho hlavných činností, posúdenie jeho ekonomického vývoja a finančnej situácie. Na základnú charakteristiku efektívnosti finančného hospodárenia podniku som použila vybrané ukazovatele finančnej analýzy:

- ukazovatele likvidity,
- ukazovatele rentability,
- ukazovatele aktivity,
- ukazovatele zadĺženosti.

Vzorce pre výpočet jednotlivých ukazovateľov uvádzam v Prílohe 3. Zistené údaje som porovnávala z časového hľadiska, následne som zhodnotila celkovú situáciu v podniku.

Na základe zistených výsledkov som sa pokúsila poukázať na možnosti, ktoré by podnikateľský subjekt mohol využiť pri financovaní svojich potrieb. Výpočet základných finančných ukazovateľov za podnikanie, ktoré môžu byť použité ako nevyhnutná súčasť podnikateľského zámeru a finančného plánu pri získavaní úverových prostriedkov a prostriedkov účelových fondov (napr. fondu Európskej únie). Tiež som poukázala na možnosti financovania z fondov EU.

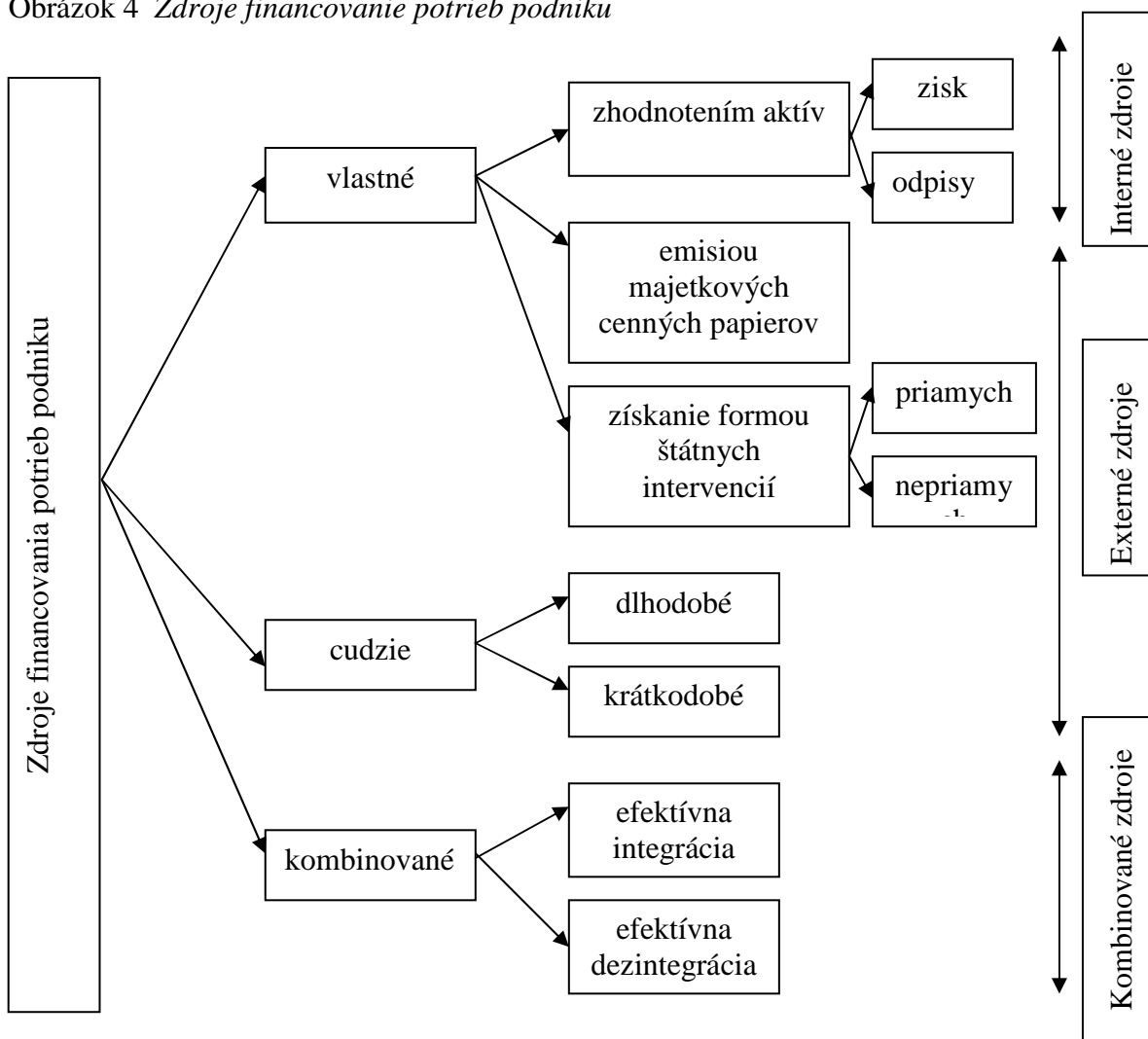
Pri vypracovaní práce som rešpektovala zákon o účtovníctve č. 431/2002 Z.z. (včítane noviel) a postupy účtovania.

4 VLASTNÁ PRÁCA

4.1 TEORETICKÉ VÝCHODISKA FINANCOVANIA PODNIKU

Súčasťou každého hospodárskeho subjektu v trhovej ekonomike je podnikateľská činnosť. Výsledkom podnikových procesov sú úžitkové hodnoty pre potreby spoločnosti, na ktoré je nevyhnutné obstarat' výrobné faktory. Na ich obstaranie podnik musí zabezpečiť zdroje financovania. Financovanie podniku pozostáva zo získavania finančných zdrojov, s ktorými potom podnik hospodári.

Obrázok 4 Zdroje financovanie potrieb podniku

Zdroj: BELICA, M.: Podnikové financie: SPU, 2002.

Pri chápaní finančných zdrojov v užšom zmysle slova sú ich súčasťou tržby z realizácie produkcie, získavanie rôznych úverov a pôžičiek, prípadne nenávratná finančná pomoc z prostriedkov štátneho rozpočtu, účelových fondov či nadácií.

Finančne zdroje podniku v užšom zmysle môžeme členiť:

1. Podľa účelu

- *Finančné zdroje ako kapitál*, sú zdroje ktoré slúžia na zriadenie, rozšírenie, modernizáciu alebo iné zveľadenie podniku, investujú sa, čiže vkladajú sa do podniku na trvalo alebo dlhodobo.
- *Finančné zdroje ako peniaze* slúžia na zabezpečenie platobnej schopnosti a likvidity podniku v priebehu jeho hospodárenia.

2. Z časového hľadiska

- *na neobmedzený čas (trvale)*, taký charakter má základné imanie podniku, zisk
- *dlhodobo*, ide o zdroje získavané úverovou formou,
- *krátkodobo*, ide o rôzne druhy úverových zdrojov s lehotou splatnosti do jedného roka.

3. Podľa zdroja

- *externé*, zdroje plynúce do podniku z iných subjektov, zahrnujeme sem napr. úvery, pôžičky a prípadne dotácie aj pôvodné a dodatočné vklady vlastníkov,
- *interné*, patrí sem zisk po zdanení znížený o dividendy, odpisy z investičného majetku a zdroje uvoľňovane pri zmenách majetkovej a finančnej štruktúry podniku.

4. Z hľadiska vlastníctva

- *vlastné zdroje*, sú to interné zdroje, pôvodné a dodatočné vklady vlastníkov. Všetky tieto zdroje má podnik trvalo k dispozícii, vytvárajú jeho vlastné imanie, ktoré stav je zrejmý zo strany pasív jeho bilancie (základné imanie, fondy, zisk),
- *cudzíe zdroje*, zahŕňajú všetky druhy úverov, pôžičiek a záväzkov, ako aj prípadnú nenávratnú finančnú pomoc, ktorú poskytuje podniku štátny rozpočet, účelové fondy a nadácie.

Zdroje financovania poľnohospodárskeho podniku sú totožne so zdrojmi financovania v ktoromkoľvek podnikateľskom subjekte, pričom problémom zostáva kvalita finančnej základne a hlavne efektívne využitie zdrojov.

Pre každý poľnohospodársky podnik je charakteristický pohyb peňažných prostriedkov. Cieľom podniku je mať dostatok finančných prostriedkov na vstupy, mzdy a odvody, čiže na záporné finančné toky, ktorými finančné prostriedky odchádzajú. Peňažné prostriedky do podniku prichádzajú kladnými finančnými tokmi, ako sú tržby z realizácie produkcie a z ostatných činností, t.j. z predaja dlhodobého majetku, resp. finančných transakcií.

Z hľadiska ekonomicko – finančnej situácie si poľnohospodársky podnik zabezpečuje finančné prostriedky na pokrytie potrieb reprodukčného procesu a ďalšieho rozvoja z vlastných a cudzích zdrojov.

4. 1. 1 Interné zdroje financovania

Pod financovaním podniku z interných zdrojov rozumieme pokrývanie jeho potrieb zo zdrojov získaných z finančno – hospodárskej činnosti samotného podniku.

Podľa toho, ako podnik získava interné zdroje, rozlišujeme:

1. financovanie zo zisku
2. financovanie z odpisov
3. financovanie z rezerv
4. financovanie v dôsledku uvoľnenia peňazí (racionalizáciou, zmenou majetkovej štruktúry a uplatňovaním).

4. 1. 1. 1 Financovanie zo zisku

Z kvalitatívneho hľadiska financovanie zo zisku je najhodnotnejší zdroj spomedzi interných zdrojov financovania. Rozlične zaobchádzanie s výrobnými vstupmi pod vplyvom vonkajšieho prostredia spôsobuje, že iba určitá časť podnikov či podnikateľských subjektov dokáže organizovať transferové procesy na úrovni, ktorej výsledkom je získanie prebytkových aktív v podobe zisku. Zisk je dôležitým signálom pre ostatné ekonomické subjekty, že tento podnik je stabilný a hodnoverný. Pre zistenie zisku nám slúži súvaha a výkaz ziskov a strát.

Výšku výsledku hospodárenia v podniku možno vyčíslit' dvojakým spôsobom:

1. ako rozdiel medzi vlastným imaním podniku na konci a na začiatku sledovaného obdobia, v prípade prírastku imania podnik dosahuje zisk, pri úbytku stratu,
2. ako rozdiel medzi výnosmi a nákladmi podniku.

Najčastejšie sa používa druhý spôsob vyčísl'ovania výsledku hospodárenia – ako rozdiel medzi výnosmi a nákladmi. Presnosť vykázaného zisku (straty) je ovplyvňovaná oceňovaním produkcie vykazovaním nákladov, spôsobom časového rozlišovania nákladov a podobne.

Potreba prilákať do podniku nový kapitál môže vyvolať snahu vykazovať vysoký zisk. Naopak, snaha vykázať čo najnižší daňový základ a vytvoriť si skryté rezervy pre prípad finančných ťažkostí spôsobených výkyvmi na trhu môže viesť k podhodnocovaniu aktív, a tým k znižovaniu sumy vykázaného zisku.

Platobná neschopnosť podnikov významnou mierou devaluje pozíciu zisku a deformuje aj interpretačnú či vypovedaciu schopnosť všetkých ekonomických ukazovateľov, v konštrukcii ktorých sa zisk nachádza. V súvaha podniku sú často pohľadávky po lehote splatnosti, konkrétnou podobou zisku, z ktorých časť zrejme nebude vôbec splatená,

4. 1. 1. 2 Financovanie z odpisov

Odpisy nepredstavujú pre podnik novovytvorené zdroje financovania, ale sú peňažným vyjadrením opotrebovania dlhodobého majetku v priebehu príslušného obdobia, za ktoré sa zúčtujú do nákladov. Zabezpečujú zdroje na financovanie reprodukcie dlhodobého majetku v podniku.

Podnik odpismi sústredí peňažný fond, ktorý bude možné použiť na nákup dlhodobého majetku rovnakých parametrov, ku koncu doby životnosti daného majetku. Ak podnik použije odpisy na iné účely, prípadne ak sa zvyšujú ceny hmotného a nehmotného dlhodobého majetku musí v zodpovedajúcom rozsahu zapojiť iné zdroje financovania.

Odpisy predstavujú významný prvok financovania obstarávacích procesov tiež v čase, keď podnik nedosahuje zisk, tvoria transferovanú časť hodnôt už v minulosti vytvorených a investovaných do hmotného a nehmotného majetku. Sú interným zdrojom a zdrojom trvalým, nakoľko proces odpisovania je legislatívou upravený ako proces trvajúci počas celej doby existencie podniku.

4. 1. 1. 3 Financovanie z rezerv

V podnikoch sa vytvárajú viaceré druhy rezervných fondov. Za predpokladu, že vytvorené rezervy v príslušnom období nie sú v plnom rozsahu potrebné na financovanie pôvodného účelu, môže ich podnik dočasne využiť ako bežný zdroj interného financovania.

Rezervne fondy sú:

- povinné rezervne fondy, ktoré sa tvoria zo zákona alebo na základe stanov spoločnosti,
- dobrovoľne rezervne fondy.

4. 1. 1. 4 Ostatné formy financovania

V prípade nepotreby určitého majetku, či už obežného, alebo neobežného charakteru, podnik môže daný majetok prediť, aby získal zdroje interného financovania z titulu *predaja majetku*.

Podnik môže získať zdroje interného financovania aj *realizáciou racionalizačných opatrení*, ktorá je možná na každom stupni výroby – od nákupu a skladovanie výrobných zásob, cez oblasť nedokončenej výroby, až po odbyť. V dôsledku racionalizačných opatrení možno získať interné zdroje financovania predovšetkým znižovaním nákladov, ale často aj nižšou potrebou viazania majetku podniku.

V podmienkach trhového hospodárstva môžu podniky na financovanie svojich činností využívať širokú škálu zdrojov. Na financovanie podnikových aktivít sa často využívajú externé zdroje, hovoríme o externom financovaní.

4. 2. 1 Externé zdroje financovania

Za externé zdroje financovania sa považujú všetky zdroje, ktoré do podniku prichádzajú od iných subjektov, a to bez ohľadu na to, či ide o iné podniky, banky poisťovne, či štát. Zapojenie externých zdrojov financovania však so sebou prináša i niektoré problémy, keďže sa rozširuje počet spoločníkov či veriteľov, ktorí ovplyvňujú rozhodovanie podniku a kontrolu nad jeho činnosťou. Ďalej sa zvyšujú náklady podniku, či už vo forme nákladov na emisiu cenných papierov alebo úrokových nákladov. Zvyšujú sa tiež nároky na udržiavanie likvidity, aby podnik mohol splácať svoje záväzky.

Medzi formy cudzích zdrojov sú zaradené:

- úvery,
- vydané dlhopisy,
- vklad majiteľa a jeho ďalšie zvyšovanie,
- dlhodobé a strednodobé úvery,
- krátkodobé úvery,
- osobitné formy financovania ako sú leasing, faktoring, forfaiting,
- dotácie.

4. 2. 1. 1 Financovanie z krátkodobých úverov

Úver predstavuje ekonomický vzťah medzi veriteľom a dlžníkom, ktorý vzniká pri odovzdaní konkrétnej hodnoty na dočasné použitie, s podmienkou návratnosti.

4. 2. 1. 1. 1 Obchodný úver

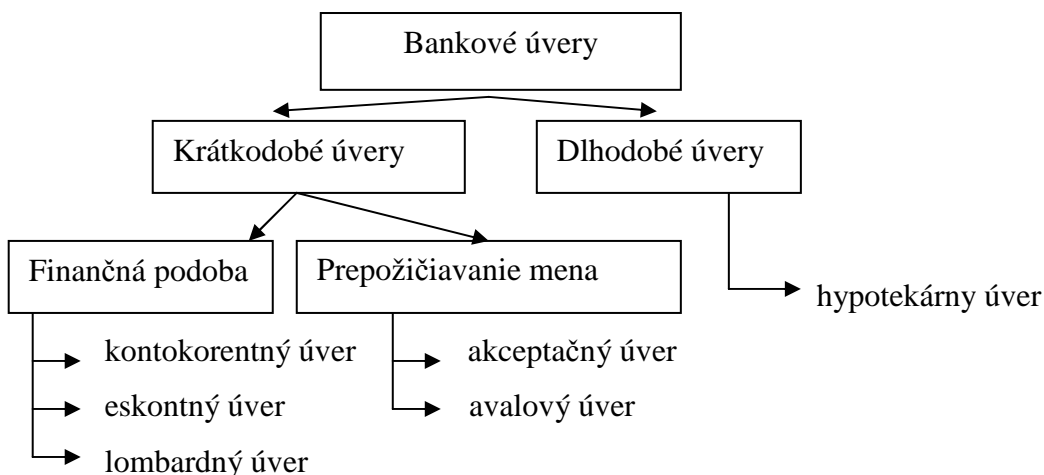
Historický je najstaršou formou úveru, je typickým krátkodobým úverom. Označovaný ako dodávateľský úver, vzniká medzi obchodnými partnermi, t.j. dodávateľmi a odberateľmi. Jeho podstatou je odklad platenia za dodávku výrobkov a služieb, ktorý dodávateľ poskytuje svojim odberateľom. Uplatňovanie obchodného úveru má však aj obmedzenia:

- o môže ho poskytovať len dodávateľ odberateľovi a nie naopak,
- o kapitalová sila dodávateľa môže ho poskytovať len do výšky, ktorá neohrozuje jeho vlastnú likviditu.

4. 2. 1. 1. 2 Bankový úver

Predstavuje poskytnutie finančných prostriedkov bankou právnickej alebo fyzickej osobe za vopred dohodnutých podmienok.

Obrázok 5 Členenie bankových úverov

Zdroj: ĎURIŠOVÁ, M. – JACKOVÁ: Podnikové financie: Žilina, 2007.

Kontokorentný úver predstavuje dohodu medzi bankou a podnikom, v ktorej banka poskytuje klientovi úver v pohyblivej výške na jeho bežnom účte. Banka úver poskytuje len dobre hospodáriacim podnikom, pohľadávky voči ktorým sa charakterizujú ako štandardné. *Eskontný úver* je úver poskytnutý na základe odkúpenia zmenky bankou od podniku pred lehotou jej splatnosti. *Lombardný úver* je zabezpečený uložením zálohy, ktorou môže napr. hnuiteľný majetok, právo (cenné papiere, pohľadávky, drahé kovy atď.). Pri *akceptačnom úvere* banka neposkytuje peňažne prostriedky, ale úver v podobe dobrého mena banky. Klient vypíše na banku zmenku, banka zmenku akceptuje, teda sa zaviazne záväzkom, ktorý je obsahom zmenky a tento musí splniť v deň splatnosti zmenky. Daný úver sa najčastejšie poskytuje veľkým podnikom, v ktorých je záruka likvidity. *Avalový úver* má ručiteľsky charakter, banka pri poskytovaní úveru vystupuje v úlohe ručiteľa, čiže zaručuje uhradiť zmenkovú sumu v prípade, keď sa dlžník dostane do finančnej tiesne.

4. 2. 1. 1. 3 Stále a nestále pasíva

Dostávajú pomenovanie „spontánne vznikajúce“ finančné zdroje, hlavnými položkami sú:

- o záväzky voči zamestnancom, vznikajú ako finančná zdroj v dôsledku časového nesúladu medzi vynaloženou pracou a výpliatnými termínmi za vykonanú prácu,
- o záväzky voči štátnemu rozpočtu, resp. miestnemu rozpočtu, podnikové dane sa platia s istým oneskorením po ukončení daňového obdobia.

4. 2. 1. 1. 4 Ostatné formy

V niektorých odboroch podnikania bežne používajú ako cudzí finančný zdroj *preddavky od odberateľov*. Podľa dohody poskytuje odberateľ istý preddavok ešte predtým, ako dodávateľ začal výrobný proces, alebo v priebehu práce na dodávke, dodávateľ tak získava bezúročné prostriedky zlepšujúce jeho likviditu.

Factoring znamená odpredaj pohľadávky dodávateľa voči odberateľovi osobitnej organizácii, ktorá sa stará o jej inkaso. Výhodou faktoringu pre podnik je možnosť rýchleho získania peňažných prostriedkov, aj pre podnik, ktorý nespĺňa úverové požiadavky v banke, podniku tiež odpadá starosť s inkasom pohľadávky. Nevýhodou sú pomerne vysoké náklady vo forme poplatkov faktoringovej spoločnosti. V SR sa faktoring využíva predovšetkým u dodávateľov pre automobilový priemysel a chémiu, ale aj u maloobchodníkov, veľkoobchodníkov a potravinárov.

4. 2. 1. 2 Financovanie zo strednodobých a dlhodobých úverov

4. 2. 1. 2. 1 Dodávateľské úvery

Zaradujeme medzi úvery strednodobého charakteru, poskytujú ich dodávateľia strojov a zariadení odberateľom v tovarovej forme. Poskytujú sa v dvoch formách:

- pri uzavretí kontraktu zariadenie prechádza do vlastníctva odberateľa, ktorý sa zaviazal uhradiť ho dodávateľovi postupnými splátkami.
- podmienený predajný kontrakt sa líši tým, že dodávateľ zostáva vlastníkom zariadenia až do zaplatenia poslednej splátky odberateľom.

4. 2. 1. 2. 2 Finančné úvery

Poskytujú sa vo viacerých formách a to ako:

- *terminované pôžičky*, úver na financovanie rozvojových potrieb podniku, označuje sa aj ako investičný úver,
- *hypotekárne úvery*, poskytované sú predovšetkým na obytné domy a iné budovy, prípadne pozemky, do výšky 60% hodnoty nehnuteľného majetku, nakoľko môže dôjsť k zmene hodnoty v dobe splatnosti úveru,
- *pôžičky v rámci revolvingového systému*, podstatou je, že získaný krátkodobý úver sa spláca z ďalšieho krátkodobého úveru, takže dlžník má vlastne úverový zdroj k dispozícii dlhodobo.
- *exportný úver*, osobitná forma poskytnutia preddavku na zahraničnú pohľadávku exportera.

Na Slovensku v súčasných podmienkach zo strednodobých a dlhodobých úverov prevládajú termínové pôžičky.

4. 2. 1. 2. 3 Osobitné formy úverov

Leasing je založený na princípe, že príjem je získaný z používania a nie z vlastníctva aktív a poskytuje nasledovné výhody:

- zdroje hotovosti môžu byť uvoľnené na ziskovejšie obchodovanie a na pokrytie prevádzkového kapitálu,
- náklady na údržbu sú znížené na minimum okamžitým nahradením novým zariadením na konci leasingového obdobia,
- stroje a zariadenia sú financované počas obdobia priamo sa vzťahujúceho na jeho produktívne obdobie a životnosť,
- rozpočtovanie je zjednodušené, keďže je známy mesačný tok hotovosti ako aj dátum, kedy bude musieť byť vybavenie nahradené.

Rozlišujeme leasing:

- prevádzkový (operatívny) leasing, majetok sa prenajíma na kratšie obdobie, ako je životnosť prenajímaného majetku. Po uplynutí doby leasingovej zmluvy predmet leasingu neprechádza do vlastníctva nájomcu,
- finančný (kapitalový) leasing, charakteristický dlhodobosťou nájomného vzťahu. Prenájom trvá počas väčšej časti životnosti prenajímaného majetku a spravidla končí prevodom do vlastníctva nájomcu.

Forfaiting sa uplatňuje predovšetkým v zahraničnom obchode, preto je vymedzený aj ako predaj pohľadávky exportéra voči zahraničnému kupujúcemu (importérovi) pred lehotou jej splatnosti. *Forfaiting* môžu využiť predovšetkým vývozcovia, ktorí potrebujú získať finančné prostriedky, aby splatili svoje záväzky voči dodávateľom. *Forfaiting* je možné využiť aj v tuzemskom obchode.

Franchising je dohoda, ktorou silnejšia a zavedená firma postupuje obvykle začínajúcemu podnikateľovi právo predávať výrobky tejto firmy v istom teritoriu, resp. poskytovať služby podľa jej štandardných postupov.

4. 1. 3 Úverovanie poľnohospodárskych podnikov

Poľnohospodárstvo patrí k najcitlivejším odvetviám hospodárstva nielen na Slovensku, ale aj v celej Európskej únii, tejto oblasti je venovaná mimoriadna pozornosť. Časy, keď banky analyzovali poľnohospodárstvo ako neperspektívny sektor, sú nenávratné preč. Priame platby z EÚ zmenili názor bánk na ich financovanie. Pre komerčné banky malo

poľnohospodárstvo zrazu pozitívny výhľad. Ich dlžníci už neboli samé poľnohospodárske podniky, ale EÚ.

„Úverová politika, ako aj samotné podmienky pre poskytovanie agrárnych úverov a záruk sa vstupom SR do EÚ podstatne zmenili. Pre podnikateľov v agrosektore začali platiť ustáľovania Zákona o štátnej pomoci v intenciách pravidiel EK. Z hľadiska inštitucionálneho zabezpečenia sa na realizácii poľnohospodárskej a úverovej politiky na Slovensku podieľajú banky so sídlom na území SR (18 bánk) a 6 pobočiek zahraničných bánk. Okrem toho tu pôsobia subjekty voľne poskytujúce cezhraničné bankové služby.“¹

4. 1. 4 Zdroje zo štrukturálnych fondov EÚ

Vstupom Slovenskej republiky do EÚ nastala možnosť čerpania prostriedkov zo ŠF a Kohézneho fondu. ŠF sú:

1. **Európsky fond regionálneho rozvoja (ERDF)**, cieľom ERDF je posilniť hospodársku a sociálnu kohéziu v rámci EÚ znižovaním rozdielov medzi, tzv. znevýhodnenými regiónmi, ako aj medzi jednotlivými sociálnymi skupinami. V stručnosti ERDF financuje:
 - priamu pomoc na investície do spoločností (najmä MSP) s cieľom vytvárať trvalo udržateľné pracovné miesta;
 - infraštruktúry spojené najmä s výskumom a inováciou, telekomunikáciami, životným prostredím, energetikou a dopravou;
 - finančné nástroje (fondy rizikového kapitálu, fondy miestneho rozvoja atď.) s cieľom podporiť regionálny a miestny rozvoj a pomáhať v spolupráci medzi mestami a regiónmi;
 - opatrenia technickej pomoci.
2. **Európsky sociálny fond (ESF)**, ESF podporuje činnosť štátov v týchto oblastiach:
 - prispôsobovanie pracovníkov a podnikov: systémy celoživotného vzdelávania, vypracovanie a rozširovanie inovatívnych foriem organizácie práce;
 - prístup uchádzačov o zamestnanie, neaktívnych osôb, žien a prísťahovalcov k zamestnaniu;
 - sociálna integrácia znevýhodnených osôb a boj proti diskriminácii na trhu práce;
 - posilňovanie ľudského kapitálu reformou vzdelávacích systémov a prepojenie vzdelávacích inštitúcií do siete.

¹ KOŠČO, T. – SZOVICS, P. – A. ŠEBO, A.- TÓTH, M: Podnikové financie: SPU, 2006.

3. Európsky poľnohospodársky usmerňovací a záručný fond (EAGGF), podporuje adaptáciu poľnohospodárskych štruktúr na dlhodobé štrukturálne zmeny v poľnohospodárstve, na rozvoj poľnohospodárskej infraštruktúry a politiky rozvoja vidieka, obnovy vidieka, vidieckeho dedičstva a lesov. EAGGF má dve sekcie:

- o záručnú sekciu, ktorá financuje intervencie na trhu s poľnohospodárskymi produktmi (nie je štrukturálnym fondom),
- o usmerňovacia sekciu, ktorá je zdrojom pre kofinancovanie projektov štrukturálnych zmien v poľnohospodárstve.

4. Finančný nástroj na riadenie rybolovu (FIFG), oblasti smerovania prostriedkov FIFG sú:

- o pomoc pri adaptácii a modernizácii rybného hospodárstva,
- o podpora regiónom, ktoré čelia štrukturálnym spoločensko-ekonomickým, problémom spojeným s reštrukturalizáciou odvetvia rybného hospodárstva.

Kohézny fond

Poskytuje priame finančné prostriedky na individuálne projekty zamerané na zlepšenie životného prostredia a rozvoj dopravných sietí.

Poskytovanie prostriedkov zo ŠF, v rámci **Národného rozvojového plánu SR**, bude realizované prostredníctvom vypracovaných operačných programov, ktorými sú priemysel a služby, ľudské zdroje, poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka a základná infraštruktúra.

Tabuľka 1 *Stav čerpania ŠF v programe Poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka*

	Počet projektov	Celkové oprávnené výdavky	Počet projektov v realiz.	Prostriedky čerpané zo zdrojov ŠF EÚ	Spolufinancovanie zo ŠR	Prostriedky čerpané zo zdrojov ŠF a ŠR
B.Bystrický	498	4 655 341 143,51 Sk	287	779 007 153,28 Sk	375 416 522,26 Sk	1 154 423 675,54 Sk
Žilinský	313	2 334 112 674,02 Sk	167	325 243 982,22 Sk	149 163 027,24 Sk	474 407 009,46 Sk
Košický	423	3 667 716 693,04 Sk	257	587 091 826,06 Sk	301 809 835,32 Sk	888 901 661,38 Sk
Prešovský	346	3 874 658 241,74 Sk	191	656 744 376,44 Sk	323 921 181,44 Sk	980 665 557,88 Sk
Nitriansky	725	8 727 758 321,10 Sk	389	1 506 499 312,00 Sk	638 454 834,00 Sk	2 144 954 146,00 Sk
Trenčiansky	270	3 236 935 839,40 Sk	143	473 481 848,16 Sk	209 116 954,25 Sk	682 598 802,41 Sk
Trnavský	451	6 672 168 042,51 Sk	245	908 775 602,06 Sk	395 052 001,46 Sk	1 303 827 603,52 Sk
Bratislavský	1	46 426 000,00 Sk	0	0,00 Sk	0,00 Sk	0,00 Sk

Zdroj: www.strukturalnefondy.sk

4. 2 CHARAKTERISTIKA PODNIKATEĽSKÉHO SUBJEKTU

AGROSEV spoločnosť s ručením obmedzeným, so sídlom Bottova 1, 96 212 Detva. Spoločnosť vznikla zápisom do obchodného registra dňa 23. 11. 1998 a svoju činnosť začala 30.04.2000. Spoločnosť má zapísané základné imanie vo výške 2 200 000,- Sk a vytvorený rezervný fond v súlade s obchodným zákonníkom a podľa spoločenskej zmluvy. Spoločnosť podniká v poľnohospodárskej výrobe a to v rastlinnej a živočíšnej výrobe.

4. 2. 1 Rastlinná výroba

Spoločnosť hospodári na prenajatej pôde vo výmere 4580 ha poľnohospodárskej pôdy. Z celkovej výmery 4580 ha poľnohospodárskej pôdy:

- o 2596,28 ha ornej pôdy,
- o 1984 ha TTP.

Tabuľka 2 Zberové plochy a hektárové úrody vybraných plodín

Plodiny	2005			2006			2007		
	Výmera ha	Hektár. Úrody t	Úroda spolu t	Výmera ha	Hektár. Úrody t	Úroda spolu t	Výmera ha	Hektár. úrody t	Úroda spolu t
Jačmeň ozimný	95,21	3,25	309,43	94,81	4,02	381,1	104,67	3,7	387,3
Pšenica ozimná	177,85	5,42	963,95	290,82	4,25	1236,0	331,51	3,76	1246,5
Raž ozimný	155,49	3,35	520,89	43,56	3,48	151,6	127,01	3,69	468,7
Ovos	122,50	3,47	425,08	131,17	3,67	481,4	101,83	3,28	334,0
Tritikale	169,99	3,92	666,36	295,42	3,06	904,0	114,58	3,64	417,1
Jačmeň jarný	-	-	-	-	-	-	24,68	4,55	112,3
Obiloviny spolu	721,04		2885,71	855,78		3149,27	804,28		2967,8
Repka ozimná	166,87	2,27	378,79	79,58	2,63	209,30	261,37	3,02	789,3
Kukurica zrno	278,33	6,19	1722,86	269,24	7,06	1900,83	350,94	6,07	2130,2
Lucerna	67,07	8,84	592,90	67,07	5,37	360,17	17,82	10,82	192,8
Kukurica na siláž	547,31	29,6	16200,3 8	621,97	26,43	16438,6 7	415,74	29,9	12430,6
Viacročné krmov. na OP	37,83	3,29	124,46	57,39	3,15	180,78	145,81	6,12	892,4
Ďateľinotrávne miešanky	260,25	2,38	619,40	319,03	7,8	2488,43	374,14	25,5	9540,6
Lucernotrávne miešanky	178,51	2,38	424,85	193,33	5,9	1140,65	226,18	21,72	4912,6
Krmoviny spolu	1536,17		20063,64	1607,61		22718,83	1792		30888,5

Zdroj: Výročná správa 2005 – 2007

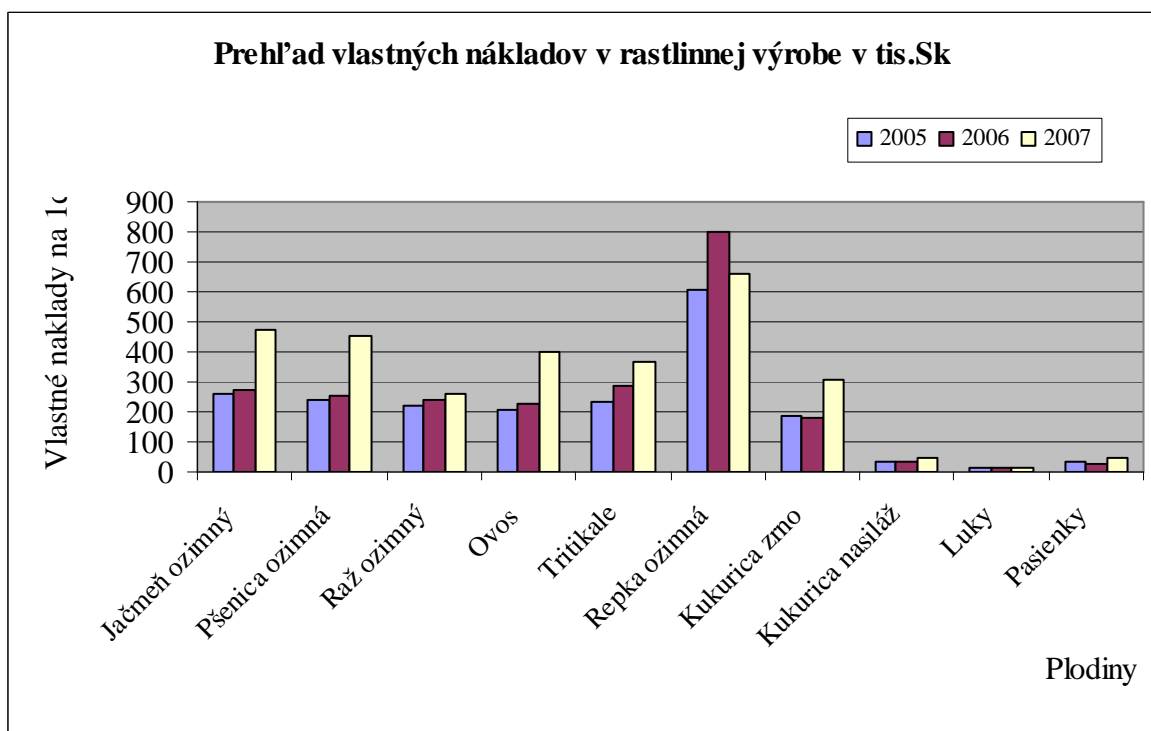
V kvantitatívnej produkcii u krmovín spoločnosť Agrosev, s.r.o. dosiahla dobré výsledky, úroda sa zvýšila v roku 2007 oproti 2006 o 36 %, horšie to bolo s kvalitou. U obilovín nastal mierny pokles. Podnik vykonáva vlastnou technikou:

- senážovanie,
- silážovanie,
- žatevne práce,
- zber kukurice na zrno,
- čistenie pastvy od krikov.

Predaj realizovaných produktov firma uskutočňuje cez zmluvných partnerov:

- Alchem, Senica,
- Poľnonákup, Lučenec,
- Mlyn, Pohronský Ruskov,
- Agria, Tvrdošín,
- Bell, Zvolen.

Obrázok 6 Porovnanie vlastných nákladov za jednotlivé plodiny

Zdroj: Výročná správa 2005 – 2007

4. 2. 2 Živočíšna výroba

V živočíšnej výrobe sa Agrosev, s.r.o. zameriava na chov hovädzieho dobytku mliekového úžitkového typu a chov oviec mliekovo – vlnového úžitkového typu.

Tabuľka 3 *Stavy v živočíšnej výrobe*

Druh	2005	2006	2007	% zmeny oproti roku 2005	% zmeny oproti roku 2006
Kravy	968	1002	1077	3,51	7,49
Teľata	410	306	362	-25,37	18,30
Jalovice	604	741	831	22,68	12,15
VTJ	206	257	174	24,76	-32,30
Hovädzí dobytok spolu	2188	2306	2444	5,39	-0,44
Bahnice	1712	1819	1811	6,25	128,07
Jahničky do 1.r.	331	57	130	-82,78	-36,36
Plemenné barany	13	11	7	-15,38	27,09
Jarky	224	347	441	54,91	-1,44
Ovce celkom	2280	2424	2389	6,32	6,15
Ročná dojivosť na 1 ks (l)	5820	5511	5850	-5,31	6,62
Denná dojivosť (l)	14,97	15,10	16,10	0,87	5,98

Zdroj: Výročná správa 2005 – 2007

Hlavní odberatelia produktov živočíšnej výroby:

- Centromilk, Trenčín – kravské mlieko,
- Bryndziareň a syrárň, Zvolenská Slatina – ovčie mlieko,
- Slovagre, s.r.o., Horné Záhorany – hovädzie mäso,
- Univex, s.r.o., Košice – veľkonočne jahňatá,
- Kalitek, Sučany – vlnu.

4. 2. 3 Predpokladaný budúci vývoj činnosti na rok 2008

V rastlinnej výrobe v roku 2008 spoločnosť ma zámer zvýšiť úrodu obilnín v porovnaní s rokom 2007 o 1077 t s priemernou úrodou 4,5 t/ha. Krmoviny v roku 2007 dosiahli objem 30889 t, plánovaný objem na rok 2008 je 25050 t.

Nakoľko v roku 2007 bola upravená a pozmenená výživa dojníc, firma očakáva nárast produkcie mlieka. Pri ročnej dojivosti na kus je predpokladaný nárast mlieka z 5850 litrov na 6800 litrov. Predpokladaný nárast dennej dojivosti je 2,9 litrov.

Spoločnosť predpokladá vytvoriť zisk 7 000 000,- Sk, oproti roku 2007 ma byť nižší o 938 000,- Sk. Pri plánovaných celkových výnosoch 200 000 000,- Sk a nákladoch

193 000 000,- Sk, Návrh na rozdelenie zisku v zmysle spoločenskej zmluvy plánujú ponechať hospodársky výsledok ako nerozdelený zisk na rozvoj spoločnosti.

4. 2. 4 Organizačná štruktúra

4. 2. 5 Štruktúra zamestnancov

Spoločnosť Agrosev zamestnáva 88 pracovníkov, ktorí vykonávajú profesie: THP, strážnici, opravári, traktoristi, vodiči, robotníci RV, PL, ošetrovatelia HD, ostatní pracovníci ŽV.

Tabuľka 4 *Štruktúra a počet zamestnancov*

Štruktúra zamestnancov	Počet
1. Vedúci, riadiaci pracovníci	5
2. Technickí pracovníci	10
3. Manuálni pracovníci	34
4. Obsluha strojov a zariadení	25
5. Pomocní a nekvalifikovaní	14

Zdroj: Výročná sprava 2005 – 2007

4. 3 POSÚDENIE FINANČNEJ SITUÁCIE PODNIKU

Moderné metódy riadenia podniku si vyžadujú, aby manažment podniku, ale aj jeho obchodní či finanční partneri poznali jeho finančnú situáciu. Hodnoty pomerových ukazovateľov sa vypočítavajú na základe vstupných údajov zo súvahy (Príloha 1) a výkazu ziskov a strát (Príloha 2) za obdobie rokov 2005 – 2007. Vzorce pre jednotlivé ukazovatele sú uvedené v Prílohe 3.

4. 3. 1 Analýza majetkovej a kapitálovej štruktúry

Počas hospodárskej činnosti podniku dochádza k neustálemu pohybu majetku z jednej formy do druhej, mení sa jeho štruktúra a v nadväznosti na to sa mení i štruktúra zdrojov.

Tabuľka 5 Vývoj a štruktúra aktív v tis. Sk

	2005	2006	2007	2005	2006	2007
	Sk			%		
Aktíva celkom	171 280	222 306	248 392	100	100	100
<i>Neobežný majetok (stále aktíva)</i>	116 078	129 174	149 416	67,77	58,11	60,15
Pozemky	712	1 472	2 782	0,42	0,66	1,12
Stavby	26 435	39 163	38 252	15,43	17,62	15,40
Samostatné hnutelne veci	70 603	72 161	67 476	41,22	32,46	27,17
Základné stádo	11 949	13 598	15 987	6,98	6,12	6,44
Preddavky na hmotný majetok	x	x	449	x	x	0,18
Obstaraný DHM	x	x	21 690	x	x	8,73
Dlhodobý finančný majetok	x	2 780	2 780	x	1,25	1,12
<i>Obežný majetok (obežne aktíva)</i>	54 839	92 932	98 891	32,02	41,80	39,81
Zásoby	31 723	41 273	50 922	18,52	18,57	20,50
- materiál	4 152	4 300	6 007	2,42	1,93	2,42
- nedokončená výroba	3 976	7 878	11 096	2,32	3,54	4,47
- výrobky	9 259	13 982	14 766	5,41	6,29	5,94
- zvieratá	14 336	15 113	19 053	8,37	6,80	7,67
Krátkodobé pohľadávky	16 595	51 546	47 394	9,69	23,19	19,08
Finančný majetok	397	113	575	0,23	0,05	0,23
Časové rozlíšenie	362	200	85	0,21	0,09	0,03

Zdroj: Súvaha v plnom rozsahu v rokoch 2005 až 2007, vlastné výpočty.

Celkove aktíva mali v rokoch 2005 až 2007 rastúci charakter, bolo to spôsobené miernym rastom neobežného a obežného majetku. Pri neobežnom majetku v roku 2006 nebol vykázaný v súvahe žiaden obstaraný DHM, v roku 2007 už tvoril 15% na neobežnom majetku. Na náraste obežného majetku sa podieľa zvyšovanie stavu zásob, či už vlastnou výrobou, či zvyšovaním stavu zvierat, ktoré v roku 2007 tvorili 52% z obežného majetku. Z hľadiska štruktúry je rozhodujúcou položkou neobežný majetok, ktorý v roku 2007 v porovnaní s rokom 2005 o 29 % vzrástol a tvorí približne 60% celkových aktív. Obežný majetok tvorí 40% a oproti roku 2005 vzrástol o 80%.

Tabuľka 6 Vývoj a štruktúra pasív v tis. Sk

	2005	2006	2007	2005	2006	2007
	Sk			%		
Pasíva	171280	222 306	248 392	100	100	100
<i>Vlastné imanie</i>	41 499	59 601	93 539	24,23	26,81	37,66
Základné imanie	2 200	2 200	2 200	1,28	0,99	0,89
Kapitálové fondy	12 154	23 754	49 754	7,10	10,69	20,03
Fondy zo zisku	111	111	111	0,06	0,05	0,04
HV bežného obdobia	+6 505	+6 502	+ 7 938	3,80	2,92	3,20
<i>Závazky</i>	95 847	133 920	122 661	55,96	60,24	49,38
Dlhodobé záväzky	12 743	12 788	13 498	7,44	5,75	5,43
Krátkodobé záväzky	43 098	55 055	52 772	25,16	24,77	21,25
- záväzky voči zamestnancom	799	558	705	0,47	0,25	0,28
- z obchodného styku	30 589	43 346	41 630	17,86	19,50	16,76
- zo sociálneho zabezpečenia	436	558	705	0,25	0,25	0,28
- daňové záväzky	1 084	346	460	0,63	0,16	0,19
- ostatné záväzky	x	9 715	8 808	x	4,37	3,55
Bankové úvery	39 442	65 242	56 400	23,03	29,35	22,71
<i>Výnosy budúcich období</i>	12 727	28 785	32 192	7,43	12,95	12,96

Zdroj: Súvaha v plnom rozsahu v rokoch 2005 až 2007, vlastné výpočty.

Pasíva, tak ako aj aktíva majú rastúci charakter, ktorý bol spôsobený rastom vlastného imania a výnosov budúcich období. Vlastné imanie v roku 2007 vzrástlo o 125% v porovnaní s rokom 2005 a z celkových pasív tvorí 38%. Kapitalové fondy zaznamenali v roku 2006 nárast o 95% a nasledujúci rok o 109% oproti predchádzajúcemu roku. Pokles nastal pri záväzkoch, ktorých výška v roku 2007 oproti 2006 poklesla o 8% a na celkových pasívach im prislúcha 50% podiel. Krátkodobé záväzky tvoria 43% a podiel dlhodobých záväzkov je 11% z celkových záväzkov v roku 2007.

Posúdenie financovania aktív v tis. Sk

Zdravá finančná situácia nastáva v momente, keď sa na financovanie stálych aktív použijú len také zdroje, ktoré má podnik dlhodobo k dispozícii. Takýmito zdrojmi sú vlastný kapitál a dlhodobé cudzie zdroje. Ak hodnota dlhodobých zdrojov prevyšuje objem stálych aktív, podnik je prekapitalizovaný a vzniká čistý pracovný kapitál. Ak je stav stálych aktív vyšší ako objem dlhodobých zdrojov, podnik je podkapitalizovaný a vzniká nekrytý dlh.

Tabuľka 7 Financovanie stálych aktív v tis. Sk

Ukazovateľ	2005	2006	2007	Index 07/05	Index 07/06
Stále aktíva	116 078	129 174	149 416	1,29	1,16
Dlhodobé zdroje	41 499	59 601	93 539	2,25	1,65
Stále aktíva – dlhod. zdroje	74 579	69 573	55 877	0,75	0,80

Zdroj: Súvaha v plnom rozsahu v rokoch 2005 až 2007, vlastné výpočty.

Počas rokov 2005 až 2007 hodnota stálych aktív prevyšovala objem dlhodobých zdrojov, z toho vyplýva, že podnik bol podkapitalizovaný a jeho dlhodobé zdroje nepostačujú na krytie stáleho majetku.

Tabuľka 8 *Financovanie obežných aktív v tis. Sk*

Ukazovateľ	2005	2006	2007	Index 07/05	Index 07/06
Obežne aktíva	54 839	92 932	98 891	1,80	1,06
Krátkodobé obežne pasíva	60 357	93 716	87 207	1,44	0,93
Čistý pracovný kapitál (+) Nekrytý dlh (-)	-5 518	-784	+11 684	-2,12	-14,90

Zdroj: Súvaha v plnom rozsahu v rokoch 2005 až 2007, vlastné výpočty.

Obežné aktíva majú byť kryté najmä krátkodobým cudzím kapitálom. Z rozdielu obežných aktív a krátkodobého cudzieho kapitálu vyplýva, že podnik dosahuje v rokoch 2007 čistý pracovný kapitál, v roku 2005 a 2006 vznikol nekrytý dlh, ktorý upozorňuje, že podnik použil krátkodobé zdroje na financovanie obstarania fixného majetku, to môže dostať podnik do vážnych problémov pri financovaní jeho prevádzky, čím sa ohrozí jeho stabilita.

4. 3. 2 Vybrané ukazovatele

4. 3. 2. 1 Ukazovatele likvidity

Ukazovatele likvidity dávajú odpoveď na otázku, ako podnik dokáže pokryť likvidnými prostriedkami záväzky, ktorých splatnosť nastane v priebehu jedného roka.

Tabuľka 9 *Ukazovatele likvidity*

Ukazovateľ	2005	2006	2007	Rozdiel 07-05	Rozdiel 07-06	Index 07/05	Index 07/06
Pohotová likvidita	0,0065	0,0012	0,0066	0,00	0,01	1,02	5,50
Bežná likvidita	0,3830	0,5512	0,5500	0,17	0,00	1,44	1,00
Celková likvidita	0,9086	0,9916	1,1340	0,23	0,14	1,25	1,14

Zdroj: Súvaha v plnom rozsahu v rokoch 2005 až 2007, vlastné výpočty.

Ukazovatele likvidity vykazujú v podniku veľmi nízke hodnoty. Ani v jednom zo sledovaných rokov sa nenachádzajú hodnoty ukazovateľov v optimálnych intervaloch.

Pohotová likvidita hovorí, aký podiel krátkodobých dlhov môže podnik splatiť k určitému dňu v hotovosti. V porovnaní s optimálnym pomerom (0,2 - 0,6) hodnoty podniku sú výrazné pod minimálnou hranicou. V roku 2007 podnik bol schopný likvidnými aktívami uhradiť len 0,66% krátkodobého cudzieho kapitálu.

Bežná likvidita vyjadruje schopnosť splácať krátkodobý cudzí kapitál uhradenými pohľadávkami a peniazmi. Tento ukazovateľ tiež nedosahuje optimálne hodnoty (1,0 - 1,5), finančný majetok a pohľadávky podniku nestačia na krytie krátkodobého cudzieho

kapitálu. Podnik musí rátať s tým, že na zaplatenie záväzkov bude musieť likvidovať zásoby.

Celková likvidita vyjadruje schopnosť podniku uhrádzať jeho krátkodobé záväzky z krátkodobého majetku. Minimálna hranica optimálnych hodnôt nemá byť menšia ako 1,5 a maximálna hodnota 2,5.

4. 3. 2. 2 Ukazovatele rentability

Ukazovatele rentability vyjadrujú výslednosť (výnosnosť) podnikového úsilia.

Tabuľka 10 *Ukazovatele rentability*

Ukazovateľ	2005	2006	2007	Rozdiel 07-05	Rozdiel 07-06	Index 07/05	Index 07/06
Rentabilita celk. kapitálu	0,0494	0,0392	0,0453	0,00	0,01	0,92	1,16
Rentabilita vlast. kapitálu	0,1568	0,1091	0,0849	-0,07	-0,02	0,54	0,78
Rentabilita tržieb	0,0847	0,0636	0,0690	-0,02	0,01	0,81	1,08
Rentabilita nákladov	0,0523	0,0357	0,0438	-0,01	0,01	0,84	1,23
Rentabilita výnosov	0,0497	0,0344	0,0420	-0,01	0,01	0,85	1,22

Zdroj: Súvaha v plnom rozsahu v rokoch 2005 až 2007, vlastné výpočty.

Rentabilita celkového kapitálu je základným ukazovateľom hodnotenia hospodárenia podniku, vypovedá o zhodnotení celkového kapitálu, ktorý spoločnosť využívala na podnikanie. V roku 2005 zo 100 Sk vloženého kapitálu vyprodukovala 4,94 Sk čistého zisku, v roku 2006 3,92 Sk a v roku 2007 4,53 Sk.

Rentabilita vlastného kapitálu je zaujímavá z pohľadu majiteľov, pretože poukazuje do akej miery sú zhodnocované ich vklady. V roku 2005 dosiahla najvyššiu hodnotu, pripadlo 15,68 Sk čistého zisku na 100 Sk vlastného kapitálu, v roku 2007 to bolo 8,49 Sk.

Rentabilita tržieb charakterizuje trhovú úspešnosť podniku. Podnik v roku 2005 vyprodukoval 8,47 Sk čistého zisku na 100 Sk tržieb v roku 2007 to bolo 6,9 Sk. V roku 2005 pripadlo 5,23 Sk, 2006 3,57 a v roku 2007 4,38 Sk zisku na 100 Sk *nákladov*.

Rentabilita výnosov je ďalším rozhodujúcim ukazovateľom pre umiestnenie kapitálu zo strany investorov. V roku 2005 dosiahol podnik zo 100 Sk výnosov 4,97 Sk, v roku 2006 3,44 Sk a v roku 2007 4,2 Sk čistého zisku.

4. 3. 2. 3 Ukazovatele aktivity

Analýza aktivity podniku skúma efektívnosť využitia podnikového majetku, t. j. rozsah viazaných aktív v porovnaní s dosiahnutými výstupmi. Jednotlivé ukazovatele aktivity vyjadrujú, koľkokrát je príslušný majetok obnovený tržbami.

Tabuľka 11 *Ukazovatele aktivity*

Ukazovateľ	2005	2006	2007	Rozdiel 07-05	Rozdiel 07-06	Index 07/05	Index 07/06
Doba obratu celkových aktív	813,9	793,8	787,7	-26,2	-6,1	0,97	0,99
Doba obratu zásob	173,0	182,4	191,2	18,2	8,8	1,11	1,05
Doba inkasa pohľadávok	123,9	227,8	177,9	54	-49,9	1,44	0,78
Doba splatnosti záväzkov	235,0	243,3	198,1	-36,9	-45,2	0,84	0,81

Zdroj: Súvaha v plnom rozsahu v rokoch 2005 až 2007, vlastné výpočty.

Doba obratu celkových aktív možno hodnotiť nepriaznivo, nakoľko presiahla vysoko jeden rok a skrakuje sa len nepatrne. V roku 2007 dosiahla 787,7 dni, čo oproti roku 2006 predstavuje zníženie o 6,1 dňa.

Doba obratu zásob v roku 2007 oproti roku 2005 sa zvýšila o 18,2 dni, to znamená, že došlo k zvýšeniu počtu dní, za ktoré sa v podniku obrátia zásoby. V roku 2006 sa zásoby obratia za 182,4 dni.

Pri porovnaní *doby inkasa pohľadávky* a *splatnosti záväzkov* možno konštatovať, že je priaznivý stav, pretože podnik inkasuje za svoje pohľadávky skôr ako platí za svoje záväzky. V roku 2007 sa doba inkasa pohľadávky proti roku 2006 skrátila o 22% a doba splatnosti záväzkov sa skrátila v priemere o 18,6%. Uvedené skutočnosti potvrdzujú zlepšovanie platobnej disciplíny podniku.

4. 3. 2. 4 Ukazovatele zadĺženosti

Ukazovatele zadĺženosti slúžia na sledovanie štruktúry finančných zdrojov podniku. Podiel vlastných a cudzích zdrojov ovplyvňuje finančnú stabilitu podniku. Vysoký podiel vlastného kapitálu vytvára predpoklady pre väčšiu finančnú samostatnosť a stabilitu podniku. Pri ich nízkom podiele je podnik labilný.

Tabuľka 12 *Ukazovatele zadĺženosti*

Ukazovateľ	2005	2006	2007	Rozdiel 07-05	Rozdiel 07-06	Index 07/05	Index 07/06
Celková zadĺženosť	0,5596	0,6024	0,4938	-0,07	-0,11	0,88	0,82
Stupeň samofinancovania	0,2423	0,2681	0,3766	0,13	0,11	1,55	1,40
Úverová zadĺženosť	0,2303	0,2935	0,2530	0,02	-0,04	1,10	0,86

Zdroj: Súvaha v plnom rozsahu v rokoch 2005 až 2007, vlastné výpočty.

Celková zadĺženosť podniku, by mala byť vo všeobecnosti menšia ako 0,5 v roku 2007 podnik túto hodnotu dosiahol. Celková zadĺženosť spoločnosti v roku 2007 predstavuje 49,38 %, to znamená, že 50,62 % spoločnosť kryje vlastnými prostriedkami a zvyšok tvorí cudzí kapitál. V ostatných rokoch ukazovateľ prekročil hranicu 0,5.

Stupeň samofinancovania je doplňujúci ukazovateľ k celkovej zadĺženosti. Tento ukazovateľ mal by byť vyšší ako 0,5. V roku 2005 bol podiel vlastného kapitálu na celkovom kapitále 24,23%, v roku 2006 26,81% a v roku 2007 to bolo 37,66%.

Úverová zaťaženosť poukazuje na zmeny vo výške čerpaných úverov. Odporúčané hodnoty majú byť menšia ako 0,5, tento stav v rokoch 2005 až 2007 bol dodržaný. Stav bankových úverov a finančných výpomoci v roku 2007 bol 0,25, znamená to, že vlastné imanie podniku je zaťažené úvermi na 25,30%, v roku 2005 23,03%-tami a najväčšia zaťaženosť bola v roku 2006 predstavovala 29,35%.

4. 3. 3 Spôsoby financovania vybraného podnikateľského subjektu

Medzi ciele podniku patri zvyšovanie produkcie a skvalitnenie výroby produktov rastlinnej a živočíšnej výroby, ako aj adaptácia výrobnjej činnosti podniku na podmienky Európskej únie v oblasti poľnohospodárstva. Analyzovaný podnik využíva na financovanie svojich potrieb vlastné i cudzie zdroje.

Tabuľka 13 *Prehľad zdrojov financovania Agrosev, s.r.o. v tis. Sk k 31. 12.*

Položky	2005	2006	2007
VH	6 505	6 502	7 938
ZI	2 200	2 200	2 200
Fondy zo zisku	111	111	111
Odpisy	18 240	22 407	22 573
Krátkodobé záväzky	43 098	55 055	52 772
Bežné bankové úvery	6 000	32 294	30 624
Krátkodobé fin. výpomoci	11 259	6 367	3 811

Zdroj: Súvaha v plnom rozsahu v rokoch 2005 až 2007, vlastné výpočty.

4. 3. 3. 1 Vlastné zdroje

Výsledok hospodárenia

Dosiahnutý výsledok hospodárenia firma v zmysle spoločenskej zmluvy ponecháva ako *nerozdelený zisk minulých rokov* na rozvoj spoločnosti. K čerpaniu nerozdeleného zisku počas rokov 2005 – 2007 nedochádzalo. Ďalšie podrobnejšie informácie o zámeroch so ziskom v budúcnosti, mi neboli sprístupnené.

Výsledok hospodárenia bol v rokoch:

- 2005 zisk vo výške 6 505 000,- Sk,
- 2006 zisk vo výške 6 502 000,- Sk,
- 2007 zisk vo výške 7 938 000,- Sk.

V roku 2005 bol vykázaný nerozdelený zisk minulých rokov vo výške 20 529 000,- Sk, v roku 2006 vo výške 27 034 000,- Sk a k 31.12 roku 2007 už zisk minulých rokov tvoril 33 536 000,- Sk.

Odpisy

Odpisy ako ďalší zdroj financovania získaný z finančno–hospodárskej činnosti používa podnik na obnovu a nákup dlhodobého majetku. Najväčší objem bol investovaný do obnovy strojov, prístrojov, dopravných prostriedkov, z dôvodu vysokého stupňa opotrebovanosti uvedených zložiek majetku, ale aj do nákupu počítačov a softvéru pre účtovníctvo, výrobu a skladové hospodárstvo.

Fondy zo zisku

Zdrojom financovania sú i *fondy zo zisku*. Stav zákonného rezervného fondu, ktorý sa tvorí zo zákona k 31. 12. 2007 bol 111 000 Sk. Nakoľko ZRF podľa ustanovení vyplývajúcich zo spoločenskej zmluve je naplnený, spoločnosť v rokoch 2005 – 2007 do fondu neodvádzala žiadne finančné prostriedky. Dobrovoľne fondy, spoločnosť v rokoch 2005 - 2007 netvorila.

Ďalšie zdroje

Ďalším zdrojom financovania sú zdroje získané z predaja nepotrebného majetku:

v roku 2005 – 9 867 000,- Sk,

v roku 2006 – 19 617 000,- Sk,

v roku 2007 – 17 877 000,- Sk.

Dané zdroje firma použila na financovanie prevádzkovej činnosti podniku.

4. 3. 3. 2 Cudzie zdroje

Významným zdrojom financovania podniku sú externe zdroje. Ide o bankové úvery, finančné výpomoci, leasing a dotácie.

Úver

V roku 2005 poskytla OTP Banka Slovensko, a.s. *strednodobý úver* za účelom obstarania dlhodobého majetku, na nákup traktorov a nakladačov, potrebných k prevádzke výroby. Úver bol poskytnutý vo výške 25 000 000,- Sk, pri úrokovej sadzbe 4,2% p.a. (ročne) s termínom splatnosti 28. 02. 2010. K 30. 04. 2008 bolo splatných 15 800 000,- Sk. Úver bol zabezpečený dlhodobým hmotným majetkom (stavby).

V roku 2006 poskytla OTP Banka Slovensko, a.s. *úver na obežné prostriedky*, na financovanie prevádzkových potrieb, krytie sezónnych potrieb a sezónnej nerovnomernosti hospodárskej činnosti. Úver bol poskytnutý vo výške 6 000 000,- Sk, pri úrokovej miere 4,6%, s dátumom splatnosti 17. 09. 2008, kde bude splatený jednorazovo. Na zabezpečenie úveru bol použitý dlhodobý hmotný majetok (stroje).

V roku 2007 poskytla OTP Banka Slovensko, a.s. *preklenovací EU AGRO úver* na prekonanie ťažkostí počas roka, najmä v období zakladania úrody a jej zberu. Tento úver je vyplácaný z PPA. Úver bol poskytnutý vo výške 36 000 000,- Sk, pri úrokovej miere 4,3% p.a. Dátum splatnosti úveru a úrokov je na konci úverového vzťahu t.j. 12. 12. 2008, úver bude splatený jednorázovo.

Leasing

Finančný leasing je jedným zo zdrojov, ktoré podnikateľský subjekt využíva na financovanie dlhodobého hmotného majetku.

V roku 2005 touto formou podnik obstaral auto VW Passat. Poskytovateľom leasingu bola spoločnosť AUTONOVO, a.s., Bratislava. Pri nákupe auta bola leasingová zmluva uzatvorená na 3 roky, posledná splátka bola zaplatená v januári 2008, auto bolo splatené v 36 rovnomerných splátkach. Vstupná cena auta bola 931 293,- Sk. Pri uzatvorení zmluvy bola zaplatená časť obstarávacej ceny vo výške 30%, čo predstavuje 279 388,- Sk. Spracovateľský poplatok vo výške 11 082 Sk,- a vopred dohodnutá kúpna cena je vo výške 100,- Sk. Mesačná splátka predstavovala 19 977,- Sk a havarijné predstavenie 2 538,- Sk, spolu tvorila mesačná leasingová splátka 22 516,- Sk.

V rokoch 2006 – 2007 neboli uzavreté žiadne ďalšie leasingové zmluvy.

Dotácie

Dotácie sa významne podieľajú na financovaní poľnohospodárstva. Môžeme konštatovať, že z hľadiska ich nenávratnej formy sú nenahraditeľné. Spoločnosť Agrosev, s.r.o. obdržala nasledujúce dotácie:

- v roku 2005 - 31 912 000 Sk,
- v roku 2006 - 35 244 000 Sk,
- v roku 2007 - 41 000 000 Sk.

Získané dotácie smerovali na poľnohospodársku ornú pôdu a agroenvironmentálne opatrenia. Ďalšie údaje, ktoré by bližšie charakterizovali smerovanie dotácií mi neboli poskytnuté.

Nenávratné pôžičky

Spoločnosť Agrosev, s.r.o. v roku 2005 získala nenávratnú pôžičku zo SOP Poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka, kde v danom programe medzi prioritu číslo 1 patri podpora produktívneho poľnohospodárstva, zabezpečuje sa opatreniami, napr. ako sú investície do poľnohospodárskych podnikov. Spoločnosť prostriedky vo výška 50 mil. Sk získala na nákup strojov.

V roku 2006 podniku neboli poskytnuté žiadne nenávratne pôžičky.

V roku 2007 podnik zo SOP Poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka čerpal nenávratnú pôžičku vo výške 9 mil. Sk, ktorá bola určená na rekonštrukciu stavieb. Od 01. 05. 2008 riadiaci a administratívni pracovníci sa presťahovali do novej zrekonštruovanej budovy, nakoľko priestory starej budovy nevyhovovali štandardným požiadavkám.

4. 3. 4 Návrhy a doporučenia pre vybraný podnikateľský subjekt

Cieľom poľnohospodárskych podnikov v oblasti financovania je dosiahnuť pri minimálnych finančných nákladoch čo najvyšší podiel vysoko likvidných prostriedkov pre zabezpečenie platobnej schopnosti. Hlavným zámerom podniku je udržanie platobnej schopnosti a stabilného postavenia na trhu, aby mohlo plniť svoje povinnosti nielen voči externým partnerom, ale hlavne voči svojim zamestnancom a zabezpečilo svoj perspektívny rozvoj.

Na základe vypracovanej čiastkovej finančnej analýzy podniku, ktorá poskytuje základnú charakteristiku efektívnosti finančného hospodárenia, som sa pokúsila zhodnotiť jeho finančnú situáciu a následne navrhnúť opatrenia pre konkrétny podnikateľský subjekt.

V oblasti *likvidity* je potrebné, aby podnik udržal stálu platobnú schopnosť. Vhodné je, aby podnik neustále prehodnocoval svojich obchodných partnerov s ohľadom na platobnú schopnosť, monitoroval obchodné záväzky, snažil sa podporiť skrátenie doby splatnosti odberateľom a tým znižovať krátkodobé záväzky. Jednou z možností zvýšenia platobnej schopnosti je využitie niektorých z motivačných nástrojov, ktoré stimulujú k rýchlemu plateniu pohľadávok, napr. možnosť poskytnutia skont (zliav z cien v prípade rýchlej úhrady) alebo prirážky – penále (v prípade nedodržania dohodnutého termínu úhrady úveru).

Podnik môže zabezpečiť zvyšovanie *rentability* najmä tým, že bude zvyšovať výnosy pri sledovaní nákladov. To je možné dosiahnuť ak bude znižovať náklady na prevádzku, opravy a udržiavanie a maximálne využívať svoje výrobné kapacity. Na zvýšenie priemerných úrod by som doporučovala používať väčšie množstvo priemyselných i organických hnojív a ochranných prostriedkov s ohľadom na finančné možnosti podniku.

V ŽV by som navrhovala rozšírenie chovu hydiny, nakoľko prináša podniku značné tržby. V oblasti výkrmu hovädzieho dobytku a ošípaných by som podniku doporučila využívať vysokokvalitné kŕmne zmesi a zabezpečenie primeranej veterinárnej starostlivosti v chove hospodárskych zvierat. Tým podnik zabezpečí racionalizáciu svojej výroby.

V oblasti *aktivity* sa cieľom podniku stáva zvyšovanie obrátkovosti prostredníctvom rastu tržieb, znižovania stavu zásob a hľadania nových odbytových ciest.

V oblasti *zadĺženosti* by sa podnik mal orientovať na udržanie jej úrovne v optimálnych intervaloch. To je možné dosiahnuť využívaním špeciálnych úverových produktov pre poľnohospodárov.

Nakoľko podnik čerpá úvery z OTP Banka Slovensko, a.s., ktorého podmienky podniku vyhovujú. Odporúčam aj naďalej čerpať prostriedky z tejto banky, ktorá ponúka kompletný servis od poradenstva, cez prípravu a vypracovanie projektu v spolupráci s renomovanými spoločnosťami až po predfinancovanie - spolufinancovanie projektov podporovaných z fondov Európskej únie. Európska únia alokovala pre SR finančné prostriedky za účelom podpory rozvoja vybraných projektov. Strategickým cieľom je výrazne zvýšiť do roku 2013 konkurencieschopnosť, výkonnosť regiónov, ukazovatele slovenskej ekonomiky a zamestnanosť pri rešpektovaní trvalo udržateľného rozvoja.

Vstup Slovenska do EÚ priniesol slovenskému poľnohospodárstvu a potravinárskemu priemyslu možnosť čerpať finančne prostriedky zo štrukturálnych fondov EÚ. Jednou z možností je Poľnohospodárska platobná agentúra, ktorá zabezpečuje administratívnu činnosť pri poskytovaní finančných prostriedkov na rozvojové programy poľnohospodárstva a vidieka z programu SAPARD. PPA vypracovala Program rozvoja vidieka SR 2007 – 2013. Medzi priority ktorého patrí podpora modernizácie, inovácie a efektivity poľnohospodárskych, potravinárskych a lesníckych podnikov. Nakoľko firma potrebuje zrekonštruovať a modernizovať objekty, ako sú farmy dojníc a mladého dobytku. Jednou z možností, ako získať finančne prostriedky na rekonštrukciu je uvedený program.

5 ZÁVER

Spôsob získavania finančných zdrojov je jedným zo základných problémov týkajúcich sa existencie podnikateľského subjektu. Zabezpečenie kapitálu na financovanie súčasných, ale aj budúcich potrieb podnikateľského subjektu si vyžaduje, aby sa investovalo efektívne. Je spojené s finančným rozhodovaním a finančnou kontrolou. Podnikateľský subjekt sa snaží mať čo najlepšie ekonomické výsledky, ktoré mu umožnia ľahšie získať kapitál od komerčných bánk alebo iných finančných inštitúcií.

V bakalárskej práci som sa snažila po teoretickej stránke priblížiť všetky možnosti financovania podniku. Na základe analýzy finančnej situácie konkrétneho podniku som získala prehľad o vplyvoch na ňu pôsobiacich. Hlavným cieľom bolo však posúdenie otázky financovania vo vybranom podnikateľskom subjekte, pomocou využitia vlastných ako aj cudzích zdrojov. Tiež bolo cieľom ponúknuť možné riešenie a návrhy, ktoré by mohli ovplyvniť hospodárenie sledovaného podniku.

Podklady potrebné k analýze finančnej situácie mi boli poskytnuté spoločnosťou Agrosev, s.r.o. Detva za obdobie 2005 – 2007. Na základe uskutočnenej analýzy možnosti a zdrojov financovania som dospela k záveru, že stupeň samofinancovania sa v daných rokoch pohybuje okolo 30%. Z tohto dôvodu viac ako 70% potrieb je zabezpečených externým financovaním, najmä bankovými úvermi (napr. AGRO úver).

Z interných zdrojov analyzovaný podnikateľský subjekt využíva hlavne zisk na rozvoj spoločnosti a odpisy, ktoré sú určene na obnovu a nákup dlhodobého majetku. Pri vypracovaní bakalárskej práce som ďalej zistila, že sledovaný podnikateľský subjekt čerpal aj iné zdroje financovania a to dotácie a taktiež nenávratné pôžičky.

Na základe dosiahnutých výsledkov spoločnosti Agrosev, s.r.o. som dospela k záveru, že analyzovaný podnik je schopný obstať v podmienkach trhu, dosahovať zisk a rozvíjať svoju činnosť smerom do budúcnosti.

Pre slovenských poľnohospodárov sú bankové úvery nevyhnutným zdrojom financovania nielen investícií, ale hlavne prevádzkových potrieb. Naďalej podniky by mali prihliadať okrem tradične existujúcich zdrojov i na alternatívne zdroje, ktoré môžu pomôcť k riešeniu ich problémov a zviditeľniť podniky nielen na celoslovenskom, ale i medzinárodnom meradle.

Vstupom Slovenskej republiky do EU, SR získala možnosť čerpať finančne prostriedky zo štrukturálnych fondov EU a Kohézneho fondu na podporu slovenského poľnohospodárstva a potravinárskeho priemyslu, preto by som odporúčala podniku zamerať sa na získanie prostriedkov z daných fondov, jednou z možností je Program rozvoja vidieka SR 2007 – 2013, kde podnik z daného programu môže získať finančne prostriedky do výšky 50 % celkových oprávnených nákladov.

6 POUŽITÁ LITERATÚRA

1. BARAN, D. a kol. 2006. *Finančno-ekonomická analýza podniku v praxi*. Bratislava : IRIS (1. vyd.), 132 s. ISBN 80-89238-09-2.
2. BELICA, M. 2002. *Podnikové financie*. Nitra : SPU (1. vyd.), 171 s. ISBN 80-8069-006-5
3. ĎURIŠOVÁ, M. – JACKOVÁ, A. 2007. *Podnikové financie*. Žilina : ŽU (1. vyd.), 178 s. ISBN 978-80-8070-661-6
4. GOZORA, V. *Podnikový manažment*. Nitra : SPU (2. vyd.), 190 s. ISBN 80-7137-690-6
5. GURČÍK, Ľ. *Podnikateľská analýza a kontroling*. Nitra : SPU (1. vyd.), 127 s. ISBN 80-7137-958-1
6. CHRASTINOVÁ, Z. – GUBOVÁ, I. 2000. *Financovanie podnikateľov v poľnohospodárstve. Výskumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva*. Bratislava : Noi, 80 s. ISBN 80-8058-202-5
7. KISLINGEROVÁ, E. a kol. 2004. *Manažérske financie*. Praha : C.H. Beck (1. vyd.), 714 s. ISBN 80-7179-802-9
8. KOLENKA, I. – HAJDÚCHOVÁ, I. 2006. *Financovanie podniku*. Zvolen : TU, 136 s. ISBN 978-80-228-1793-6
9. KOŠČO, T. – SZOVICS, P. – A. ŠEBO, A.- TÓTH, M. 2006. *Podnikové financie*. Nitra : SPU (1. vyd.), 194 s. ISBN 80-8069-725-6
10. KOŠČO, T. – SZOVICS, P. – A. ŠEBO, A.- TÓTH, M. 2004. *Podnikové financie, banky, burzy*. Nitra : SPU (1. vyd.), 193 s. ISBN 80-8069-349-8
11. PROCHÁDZKOVÁ, J. 1998. *Financie a finančné hospodárstvo*. 1. vyd. Žilina : EDIS – vydavateľstvo ŽU (1. vyd.), 207 s. ISBN 80-7100-476-6
12. SERENČEŠ, P. 2003. *Podporná politika štátu a možnosti financovania rozvoja agrovýroby*. In: Roľnícke noviny, Ročník X, číslo 59, s. 12.
13. STAŠOVÁ, J. 2006. *Hodnotenie platobnej schopnosti podniku*. In: Finančný manažér : štvrťročník Slovenskej asociácie podnikových finančníkov. Roč. 7, č. 1-22, 45-53 s.
14. ŠEBO, A. 2000. Problémy úverovania poľnohospodárstva v prechodnom období. In: Zborník vedeckých prác: Gnozeológia vývoja finančných nástrojov a ich pôsobenie na podnikateľské aktivity v PPK. Nitra : SPU, 75 s. ISBN 80-7137-756-2

15. ŠLOSÁR, R. – ŠLOSÁROVÁ, A. – MAJTÁN, S. *Výkladový slovník ekonomických pojmov*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 255 s. ISBN 80-08-00869-5
16. ŠURANOVÁ, Z – SAXUNOVÁ, D. – KRIŠTOFÍK. P. 2004. *Finančné účtovníctvo a riadenie s aplikáciou IAS/IFRS*. Banská Bystrica : Fakulta financií UMB, 220 s. ISBN 80-8083-021-5
17. VARGOVÁ, V. 2007. Vybrané otázky financovania malých a stredných podnikov v nových členských krajinách EÚ. In : *Acta Aerrarii Publici* : Vedecký časopis Ekonomickej fakulty UMB roč. 4, č. 1, 136-146 s.
18. VLACHYNSKÝ, K a kol. 2002. *Podnikové financie*. Bratislava : Súvaha, 508 s. ISBN 80-88727-48-0
19. ZALAI, K. – KALAFUTOVA, Ľ. – ŠNIRCOVÁ, J. 2006 *Finančno-ekonomická analýza podniku*. 1. vy. Vydavateľstvo EKONÓM 2006. 136 s. ISBN 80-225-2142-6
20. www.banky.sk
21. <http://ec.europa.eu>
22. www.euractiv.sk
23. www.mpsr.sk
24. www.strukturalnefondy.sk
25. www.zas.sk

7 PRÍLOHY

ZOZNAM PRÍLOH

Príloha 1 *Výkaz ziskov a strát v tis. Sk*

Príloha 2 *Súvaha v tis. Sk*

Príloha 3 *Vzorče pre výpočet jednotlivých ukazovateľov*